

Nasza szkoła

Podręcznik do szkoły podstawowej

Maria Lorek, Monika Zatorska

klasa 2

część 1b

Adaptacja dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Agnieszka Bajewska-Kołodziejak, Katarzyna Cichocka-Segiet, Małgorzata Czajkowska-Kisil,
Emilia Danowska-Florczyk, Piotr Mostowski, Paweł Rutkowski, Małgorzata Skuza, Krystyna Ziątek

PORADNIK DLA NAUCZYCIELA

WSTĘP

Szanowni Państwo,

mamy przyjemność przekazać Państwu materiały zaadaptowane dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W klasie drugiej do każdej pory roku zostały przypisane dwie książki – nauczanie zintegrowane i tom matematyczny. Podział ten odzwierciedla też nasze poradniki.

Mimo rozbicia treści na osobne książki nasza adaptacja zachowała swoją strukturę. Książka, którą trzymają Państwo w rękach, ma służyć jako przewodnik i ułatwić korzystanie z zestawu materiałów. Sam zestaw składa się z następujących elementów:

- » tomu zaadaptowanego. W porównaniu z wersją podstawową zostały zmodyfikowane treści poleceń. Większość ilustracji również zmieniono pod kątem zwiększenia ich czytelności;
- » materiałów w polskim języku migowym (PJM). Na dołączonej płycie znajduje się multimedialna wersja adaptacji. Filmy z tłumaczeniami zawierają wszystkie treści podręcznikowe, ponadto opisy wybranych ilustracji, bajki, opowiadania oraz treści nawiązujące do codziennych sytuacji w życiu głuchego dziecka;
- » zeszytu piktogramowego, w którym zostały umieszczone tabele z piktogramami PCS (*Picture Communication Symbols*) do poszczególnych lekcji z elementarza. W klasie drugiej dodaliśmy też wybrane polecenia zapisane znakami PCS. Mamy nadzieję, że dzięki temu korzystanie z adaptacji będzie jeszcze łatwiejsze – wszystkie symbole (zarówno użyte w tablicach tematycznych, jak i poleceniach) znajdują się w jednym miejscu;
- » niniejszego poradnika dla nauczyciela, w którym zawarto wskazówki metodyczne do wszystkich lekcji, skrócone wersje czytanek oraz dokładny opis wprowadzonych zmian.

W tym miejscu bardzo serdecznie chcielibyśmy podziękować firmie DynaVox Mayer-Johnson za udzielenie nam licencji na wykorzystanie znaków z systemu PCS.

Najważniejszą zasadą przy tworzeniu poradnika dla nauczyciela było nastawienie na jego zastosowanie w codziennej pracy w klasie. Nacisk położyliśmy więc na uwagi praktyczne i ćwiczenia, którymi można wzbogacić lekcje. Oprócz tego wprowadziliśmy podział na poszczególne moduły, aby jeszcze szybciej

i wygodniej mogli Państwo odnajdować najistotniejsze informacje. Nowy układ przedstawia się następująco:

- » zaadaptowane strony – dzięki nim nie muszą mieć Państwo przed sobą dodatkowo drugiej książki, wszystkie materiały do lekcji można przejrzeć w jednym miejscu;
- » teksty poleceń przed adaptacją – umożliwiają łatwe sprawdzenie oryginalnej formy pytań i wprowadzonych zmian;
- » adaptacje graficzne – wyszczególniono najważniejsze zmiany w ilustracjach w porównaniu z tomem oryginalnym;
- » Na co szczególnie zwrócić uwagę? – w postaci listy zaznaczono zagadnienia z danej lekcji, które wymagają szczególnej uwagi w pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; są to punkty, które być może będą wymagały dodatkowych wyjaśnień i ćwiczeń;
- » przykładowe ćwiczenia dodatkowe – lista aktywności rozszerzających ćwiczenia z oryginalnego podręcznika; to propozycje, które ściśle odpowiadają zidentyfikowanym trudnościom, stanowią dodatkową inspirację do zajęć;
- » piktogramy – zamieszczony spis symboli z tablicy znakowej oraz wypisane polecenia zadane za pomocą piktogramów mają ułatwić planowanie lekcji i wzbogacanie zasobu leksykalnego ucznia. Ponadto wprowadziliśmy uwagi na temat budowy niektórych znaków-złożeń oraz garść porad praktycznych o tym, jak najefektywniej korzystać z komunikacji symbolami PCS.

Życząc owocnej pracy, zapraszamy do korzystania z naszych porad i sugestii

Agnieszka Bajewska-Kołodziejak
Katarzyna Cichocka-Segiet
Małgorzata Czajkowska-Kisil
Emilia Danowska-Florczyk
Piotr Mostowski
Paweł Rutkowski
Małgorzata Skuza
Krystyna Ziątek

PRACA Z UCZNIEM ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI

Program nauczania zintegrowanego klasy drugiej obejmuje przede wszystkim rozwijanie kompetencji językowych uczniów, doskonalenie czytania ze zrozumieniem, pisania ręcznego i pogłębianie podstawowych wiadomości o najbliższym otoczeniu. Dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a zwłaszcza dla dzieci ze złożonymi potrzebami komunikacyjnymi wymagane umiejętności są bardzo trudne. Należy liczyć się z tym, że opanowanie ich zajmie tym uczniom więcej czasu niż rówieśnikom, a niektórym na etapie edukacji wczesnoszkolnej nie uda się osiągnąć np. biegłości czytania (z tego powodu uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi mają prawo do skorzystania z wydłużenia etapu edukacyjnego o jeden rok). Umiejętność czytania należy stale rozwijać, dostosowując wymagania do możliwości ucznia – możemy oczekiwać przeczytania jedynie krótkiego tekstu, sprawdzać rozumienie tekstu przez polecenie uzupełnienia zdania jedną z kilku etykietek, akceptować wysłuchanie dłuższych tekstów zamiast ich przeczytania. Warto podkreślić, że stałe docenianie wysiłków dzieci i chwalenie osiągnięć.

Zapoznanie uczniów z tekstem powinno przebiegać według jednego wzoru (wersja tekstu z podręcznika). Wersja adaptowana może być jednak bardzo przydatna dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jako forma przygotowania do tematu realizowanego na lekcji, podstawa ćwiczeń w czytaniu i sprawdzania rozumienia treści. W czasie pracy z dłuższymi tekstami warto rozważyć możliwość podzielenia tematu na kilka jednostek lekcyjnych. Czasami można ograniczyć ćwiczenia tylko do wysłuchania tekstu przez dziecko i udzielenia przez nie odpowiedzi na pytania. Niekiedy trzeba rozwiązać dylemat przydatności omawianych treści. Być może należy je ograniczyć i ewentualnie dokonać wyboru. Tematy, które mogą być niedostępne dla dzieci, warto realizować w formie pracy w terenie, np. wycieczki. Pomocne będzie również korzystanie z poleceń i wyjaśnień piktogramowych zamieszczonych w *Zeszytach piktogramów* oraz zachęcanie dziecka do samodzielnego ich odczytywania.

W klasie pierwszej uczniowie korzystający z alternatywnych i wspomagających sposobów porozumiewania się zetknęli się z ponad tysiącem symboli PCS, które stanowią potencjalnie zasób ich słownictwa niewerbalnego. Jest jednak oczywiste, że wielu z nich, zwłaszcza rzadziej używanych, dziecko może nie pamiętać. Konieczne jest upewnianie się, czy uczeń ma czynną znajomość potrzebnych symboli – w razie wątpliwości trzeba mu je przypomnieć i wprowadzić ponownie. Podobnie takie umiejętności językowe, jak np. zadawanie pytań lub używanie zwrotów grzecznościowych, wymagają kształtowania przez nauczyciela i stałej dostępności potrzebnych symboli (np. piktogramy ze zwrotami grzecznościowymi mogą być naklejone na blacie stolika ucznia niemówiącego i wskazywane przez dziecko w odpowiednich sytuacjach; zestaw pytań w postaci symboli może wisieć na ścianie obok ucznia tak, by skierowanie jego wzroku w tę stronę sygnalizowało nauczycielowi chęć zadania pytania). Konieczna jest współpraca nauczyciela z terapeutą mowy i języka danego ucznia oraz stały kontakt z rodziną dziecka.

Opanowanie umiejętności pisania przez ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi może być trudne z wielu powodów. Należą do nich między innymi względy „techniczne” – niemożność pisania ręcznego z powodu niepełnosprawności ruchowej, poważnych zaburzeń koordynacji wzrokowo-ruchowej lub zaburzeń planowania ruchu. W diagnozowaniu trudności pomocna

będzie konsultacja z rehabilitantem dziecka. Zdarza się, że ustabilizowanie drugiej, „niepiszącej” ręki dziecka przez zamontowanie na blacie odpowiedniego uchwytu lub zastosowanie podkładki antypoślizgowej pod zeszyt umożliwi pisanie ręczne, choćby w ograniczonym zakresie. Warto dążyć do nauczenia dziecka ręcznego podpisywania się, tak istotnego w dorosłym życiu. Doskonalenie pisania ręcznego przez niezmiernie trudne i żmudne dla ucznia z ruchową niepełnosprawnością ćwiczenia nie jest jednak dobrym pomysłem, zwłaszcza jeśli dziecko może łatwiej opanować umiejętność pisania na komputerze czy tablecie. Istnieje wiele urządzeń peryferyjnych i dostosowań ułatwiających dostęp do komputera i pisanie osobom ze znaczną niepełnosprawnością ruchową (p. bibliografia).

Inną przyczyną trudności w opanowaniu pisania są zaburzenia percepcyjne (przetwarzanie w ośrodkowym układzie nerwowym), spowodowane problemami neurologicznymi. Uczeń może nie być w stanie wyodrębnić głosek w słowie, liter w wyrazie, zapamiętać kształtu liter, dokonać syntezy itp. W planowaniu pracy nad tymi problemami pomocna będzie konsultacja z terapeutą pedagogicznym. Zawsze konieczne jest dostosowanie wymagań do indywidualnych możliwości i umiejętności dziecka – przykładowo osoba, która dokonuje analizy „pomyślanych” słów, może sprawnie porozumiewać się, wskazując je na tablicy literowej, chociaż nie jest w stanie czytać (jej mózg nie dokonuje syntezy).

Pokrewną trudnością, spotykaną zwłaszcza w pracy z uczniami z mózgowym porażeniem, są problemy z orientacją na płaszczyźnie i orientacją przestrzenną (por. uwagi do lekcji o stronach świata i o położeniu, także w poradniku matematycznym).

Podręcznik nauczania zintegrowanego do klasy drugiej zawiera wiele pojęć i treści dotyczących relacji w rodzinie, w grupie rówieśniczej, w sąsiedztwie – wielu uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi może mieć trudności w ich rozumieniu i przyswojeniu. Przykładowo uczniowie z zespołem Aspergera nie potrafią się postawić w sytuacji innej osoby, nie akceptują zmian, stwierdzeń, że nie wszystko układa się zgodnie z oczekiwaniami. Szczególny niepokój związany z omawianiem trudnych tematów (np. dotyczących przemijania, chorób) mogą odczuwać dzieci świadome swojej niepełnosprawności, jednocześnie poruszanie takich kwestii w sposób taktowny przez nauczyciela może pomóc im i ich kolegom w rozumieniu i akceptowaniu istniejącej sytuacji.

Do ważnych zagadnień wprowadzonych w podręczniku do klasy drugiej należą także tematy wymagające rozumienia przenośni, porównań, przysłów, frazeologizmów i żartów. Mogą być one nie tyle trudne, ile nawet niedostępne dla osób ze złożonymi problemami komunikacji, uczniów niesłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną stopnia lekkiego, z zaburzeniami ze spektrum autyzmu – rolą nauczyciela jest przybliżenie znaczenia różnych połączeń, wyjaśnienie komizmu i ochrona ucznia przed ewentualną negatywną oceną kolegów.

PRACA Z UCZNIEM NIESŁYSZĄCYM I SŁABOSŁYSZĄCYM

W związku z ograniczonym dostępem do bodźców akustycznych nabywanie języka polskiego przez dziecko niesłyszące odbywa się wolniej niż w przypadku jego słyszących rówieśników. Proces ten można porównać do nauki języka polskiego przez obcokrajowców. Jeszcze bardziej złożona sytuacja dotyczy dzieci z głębokim niedosłuchem, przy którym nauka języka następuje tylko w sposób celowy. Bardzo ważne jest doskonalenie umiejętności czytania ze zrozumieniem z wykorzystaniem materiału języko-

wego umieszczonego na płycie, którą dołączamy do podręcznika. Płyta zawiera tłumaczenia tekstów i poleceń na język migowy. Zachęca to dzieci do samodzielnego odczytywania tekstów. Dzięki temu częściej też podejmują próby ich opowiadania. Tłumaczone polecenia umożliwiają dziecku samodzielne ich wykonywanie, nawet wtedy, gdy nie rozumie zapisanego komunikatu. Płyta jest także doskonałym słownikiem języka migowego, umożliwiającym zapamiętanie znaków i zapis wyrazów.

W klasie pierwszej dzieci zapoznały się z wieloma znakami języka migowego, uczyły się budować zdania i odczytywać migane komunikaty. Przed podjęciem pracy w klasie drugiej warto sprawdzić, ile znaków dzieci pamiętają i jak rozumieją komunikaty w języku migowym.

Na tym etapie edukacji musimy zwrócić uwagę na poznawanie konstrukcji składniowych i morfologicznych języka polskiego. Najskuteczniejszym sposobem rozwijania polszczyzny jest jak najczęstszy kontakt ucznia z językiem pisanym. Ta metoda pozwala między innymi na pokonanie największej trudności dziecka niesłyszącego, czyli opanowanie polskiej fleksji. Czytanie łatwych tekstów sprzyja szybkiemu rozwojowi kompetencji gramatycznych i korekcie błędów. Jednocześnie jest to bardzo bezpieczna i w pełni dostępna forma kontaktu z językiem. Uczniów należy też zachęcać do samodzielnego analizowania tekstów i samodzielnej ich interpretacji. Jednym z ćwiczeń sprawdzających rozumienie tekstu jest rysowanie ilustracji lub historyjek obrazkowych. Ponadto wzorem lekcji języka obcego wskazane jest wykonywanie zróżnicowanych ćwiczeń słownikowych, łącznie z odpytywaniem ze znajomości nowych słówek.

Podczas pracy w klasie drugiej większą uwagę należy zwracać na ćwiczenie umiejętności pisania z pamięci. Jest to zadanie dla dzieci szczególnie trudne, ponieważ obraz graficzny słowa różni się od znaku migowego. Samodzielne pisanie zwykle wiąże się z popełnianiem licznych błędów i koniecznością podejmowania wielu

kolejnych prób, co w sytuacji powolnego osiągnięcia sukcesu bywa demotywujące. Naukę samodzielnego pisania rozpoczynamy od najprostszych ćwiczeń, np. wskazywania miganych wyrazów w tekście, uzupełniania zdań z lukami, układania zdań według wzoru, formułowania odpowiedzi na pytania. Wszystkie te ćwiczenia prowadzimy z wykorzystaniem tekstu wcześniej opracowanego i przedstawionego dzieciom. Niezbędne wydają się też dyktanda ze słówek. Dzieci z wadą słuchu zwykle nie popełniają błędów ortograficznych, natomiast często mylą wyrazy o podobnym obrazie graficznym. W czasie dyktanda nauczyciel miga znak lub pokazuje obrazek, a uczniowie zapisują odpowiedni wyraz.

Dziecko z wadą słuchu łatwiej zapamiętuje wyrazy często powtarzane, dlatego ważne jest wykonywanie ćwiczeń utrwalających poznane słownictwo i wracanie do opracowanych wcześniej tematów. Znaczna część ćwiczeń proponowanych uczniom z wadą słuchu znajdzie swoje zastosowanie w pracy z uczniami z niepełnosprawnością intelektualną. Wynika to ze wspólnych problemów z zapamiętywaniem znaczenia wyrazów, ich pisowni itp. Przykładowo, mimo zaangażowania nauczyciela i stosowania wielu metod pracy, przybliżających przenośnie, porównania, przysłowia czy żarty, część treści pozostanie niezrozumiała na tym etapie edukacyjnym również dla uczniów z wadą słuchu.

Język migowy, który jest sposobem komunikacji wielu dzieci z wadą słuchu, nie stanowi przeszkody w nabywaniu języka polskiego w mowie i piśmie. Poziom znajomości języka migowego ma wpływ na poznawanie języka polskiego. Dzieci posługujące się w domu językiem migowym łatwiej i szybciej uczą się języka polskiego, ponieważ mają podobną wiedzę o świecie jak ich słyszący rówieśnicy. Dzięki językowi migowemu doskonali się świadomość własnego ciała i wyobraźnia przestrzenna. Język migowy rozwija też pamięć i zdolność koncentracji, a tym samym prowadzi do łatwiejszego opanowania umiejętności czytania, pisania, liczenia.

LITERATURA

- Andrykowska A., Bernacik-Rakocz M. (2012). *Pomoce elektroniczne w komunikacji uczniów niemówiących z wieloraką niepełnosprawnością – studium przypadku Mikołaja i Andrzeja*. (w) Wolska D., Mikruta A. (red.). *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica II*. Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków.
- Bartnicka B. (1998). *Uczymy się polskiego: podręcznik języka polskiego dla cudzoziemców*. Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Bednarska A., Dobrowolska M. (2005). *Lekcje dwujęzyczne w szkołach dla dzieci głuchych*. Nauczyciel w Świecie Cisy 7.
- Bednarska B., Liwo H., Wasila K. (2012). *Kiedy świat staje się przygodą. Poradnik dla rodziców dzieci z wadą słuchu w wieku przedszkolnym*. Specjalistyczny Ośrodek Diagnostyki i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu PZG w Gdańsku, Gdańsk.
- Biuletyny Stowarzyszenia „Mówić bez Słów”, m.in. artykuły Kret M., Pilch A., Słobodzian A., Stępniewicz I., Smyczek A., Szczawiński P., subskrypcja na stronie internetowej Stowarzyszenia „Mówić bez Słów”: www.aac.org.pl.
- Błęszyński J. J. (red.) (2006, 2008). *Alternatywne i wspomagające metody komunikacji*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Bogucka J., Grycman M., Kaniecka K. (2001). *Porozmawiajmy. Poradnik dla nauczyciela*. Oficyna Wydawnicza Excalibur, Bydgoszcz.
- Bouvet D. (1996). *Mowa dziecka. Wychowanie dwujęzyczne dziecka niesłyszącego*. WSiP, Warszawa.
- Brearley G. (1999). *Psychoterapia dzieci niepełnosprawnych ruchowo*. WSiP, Warszawa.
- Bryndał M. (1998). *Koncepcje bilingwalnego wychowania dzieci niesłyszących*. Audiofonologia XII.
- Buryn U. i in. (2005). *Uczeń z wadą słuchu chce zrozumieć świat. Poradnik dla nauczycieli ogólnodostępnych szkół ponadpodstawowych*. MENiS, Warszawa.
- Chodkiewicz I., Loebel W. (1993). *Zastosowanie systemu Ch. Blissa w procesie porozumiewania się dziecka z porażeniem mózgowym*. (w) *Opuscula Logopedica in honorem Leonis Kaczmarek*. UMCS, Lublin.
- Daniels M. (2001). *Dancing with words: signing for hearing children's literacy*. Bergin & Garvey, Westport.
- Dońska-Olszko M., Lechowicz A. (1998). *Dostosowanie komputera do indywidualnych potrzeb niepełnosprawnego dziecka*. (w) Łaszczuk J. (red.). *Komputer w kształceniu specjalnym. Wybrane zagadnienia*. Wyd. 1. WSiP, Warszawa.
- Dońska-Olszko M., Lechowicz A. (1998). *Komputerowe wspomaganie nauczania dzieci z ciężkim uszkodzeniem narządu ruchu*. (w) Mazanek E. (red.). *Dziecko niepełnosprawne ruchowo. Wychowanie i nauczanie*. WSiP, Warszawa.
- Galewski G. (2010). *40 lat pracy z młodzieżą w OSWG przyczynkiem do rozważań na temat stanu edukacji głuchych i słabosłyszących w Polsce*. Biuletyn konferencyjny. OSWG, Warszawa.
- Gruszczuk-Kolczyńska E., Zielińska E., Kupisiewicz M. (1999). *Dziecięca matematyka. Książka dla rodziców i nauczycieli dzieci z wadą słuchu*. WSiP, Warszawa.
- Grycman M., Kaniecka K. (1993). *O wczesną stymulację umiejętności komunikacyjnych dzieci niepełnosprawnych*. (w) *Scholasticus Miesięcznik Popularnonaukowy 2*, Wyd. Popularnonaukowe Linea, Wrocław – Lublin.
- Grycman M., Kaniecka K. (1999). *Porozmawiajmy*. Oficyna Wydawnicza Excalibur, Bydgoszcz.
- Grycman M., Kaniewska K., Szczawiński P. (2001). *PCS. Stowarzyszenie na rzecz Propagowania Wspomagających Sposobów Porozumiewania się „Mówić bez Słów”*, Warszawa.
- Grycman M. (2002). *Czym są wspomagające sposoby porozumiewania się – AAC*. Integracja 1.
- Grycman M., Smyczek A. (red.) (2004). *Wiem czego chcę! Z praktyki polskich użytkowników i terapeutów AAC*. Stowarzyszenie na rzecz Propagowania Wspomagających Sposobów Porozumiewania się „Mówić bez Słów”, Kraków.
- Grycman M. (2009). *Sprawdź, jak się porozumiewam: ocena efektywności porozumiewania się dzieci niemówiących wraz z propozycjami strategii terapeutycznych*. Stowarzyszenie Rehabilitacyjne Centrum Rozwoju Porozumiewania, Kwidzyn.
- Grycman M. (2011). *Ciągi czynności, gry i zabawy: program wspomagania kompetencji komunikacyjnej dzieci z ciężkimi zaburzeniami porozumiewania się: 48 zestawów ćwiczeń opracowanych w oparciu o aktywny model pracy z dzieckiem: poziom 0, 1, 2, 3*. Stowarzyszenie Rehabilitacyjne Centrum Rozwoju Porozumiewania, Kwidzyn.
- Grzesiak I. (red.) (2007). *Język migowy we współczesnym szkolnictwie na świecie i w Polsce*. Wydawnictwo Stanisław Sumowski, Malbork.
- Hajnicz W., Konieczna A. (2013). *Diagnozowanie kompetencji dzieci w procesie edukacyjnym*. Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa.
- Hejna E., Niklewska-Piotrowska E. (2012). *Wykorzystanie narzędzi: „Sprawdź jak się porozumiewam” oraz „Program wspomagania kompetencji komunikacyjnej dzieci z ciężkimi zaburzeniami porozumiewania się” dr M. Grycman do konstruowania programów terapeutycznych dla dzieci niemówiących w praktyce terapeutycznej psychologa i logopedy*. (w) Wolska D., Mikruta A. (red.). *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica II*. Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków.
- Hollak J., Jagodziński T. (1879). *Słownik mimiczny dla głuchych i osób z nimi styczność mających*. Instytut Głuchoniemych i Ociemniałych, Warszawa.
- Jauer-Niwoworska O., Kwasiborska J. (2012). *Refleksje na temat AAC z punktu widzenia wykładowcy i praktyka logopedy*. (w) Wolska D., Mikruta A. (red.). *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica II*. Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków.
- Jurkiewicz P., Rola B. (2010). *Model pracy z uczniem upośledzonym umysłowo w stopniu lekkim*. (w) *Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały szkoleniowe, część II*. MEN, Warszawa.
- Jurojć H., Paczyńska B., Zielińska D. (2006). *Dla chcącego nic trudnego. Książka dla niesłyszących do rewalidacji w szkołach ponadpodstawowych*. Fundacja Dzieciom „Zdążyć z Pomocą”, Warszawa.
- Kaczmarek B. B. (2003). *Makaton – alternatywny i wzmocniony sposób porozumiewania się*. Rewalidacja. Czasopismo dla nauczycieli i terapeutów 1 (13). CPPP, Warszawa.
- Kaczmarek B. B. (2004). *Metoda Makaton we wspomaganiu porozumiewania się dzieci z zaburzeniami mowy i języka*. (w) Dykciak W., Twardowski A. (red.). *Wspomaganie rozwoju i rehabilitacja dzieci z genetycznie uwarunkowanymi zespołami zaburzeń*. PTP, Poznań.
- Kaczmarek B. B. (2004). *Przełamywanie barier językowych przez osoby z zespołem Downa*. Stowarzyszenie Bardziej Kochani, Warszawa.

- Kaczmarek B. B. (2007). *Choroby uwarunkowane genetycznie a wspomagające i alternatywne sposoby porozumiewania się*. (w) Cytowska B., Winczura B. (red.). *Dziecko chore. Zagadnienia biopsychiczne i pedagogiczne*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Kaczmarek B. B. (red.) (2009). *Wspomaganie rozwoju dzieci z Zespołem Downa – teoria i praktyka*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Kaczmarek B. B. (2009). *Nie jak, ale dlaczego? O własnym języku dzieci z autyzmem*. (w) Winczura B. (red.). *Autyzm na granicy zrozumienia*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Kaczmarek B. B. (2009). *Znaczenie wspomagających i alternatywnych metod komunikacji dla teorii i praktyki rehabilitacji osób z niepełnosprawnością intelektualną*. (w) Żółkowska T., Konopska L. (red.). *W kręgu niepełnosprawności – teoretyczne i praktyczne aspekty poszukiwań w pedagogice specjalnej*. US, Wyd. Print Group, Szczecin.
- Kaczmarek B. B. (2011). *Program porozumiewania się Makaton w edukacji i terapii*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Kaniecka K. (2012). *Wspieranie rodziców we wczesnym wspomaganianiu rozwoju umiejętności komunikacyjnych ich dziecka*. (w) Wolska D., Mikruta A., (red.). *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica II*. Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków.
- Kobosko J. (2008). *Relacja matka – dziecko a zaburzenia rozwoju językowego. Studia nad młodzieżą głuchą ze słyszących rodzin*. (w) Zalewska M. (red.). *Zaburzenia rozwoju dziecka z perspektywy relacji*. Wydawnictwo Emu, Warszawa.
- Kobosko J. (2008). *Tożsamość macierzyńska matki a głuchota dziecka. Studia nad matkami słyszącymi młodzieży głuchej*. *Studia psychologiczne* 46(4).
- Konieczna A. (red.) (2010). *Diagnozowanie potrzeb edukacyjnych dziecka: praca zbiorowa*. Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa.
- Kowal J. (2008). *Głusi i ich języki obce a motywacja do nauki*. (w) Michońska-Stadnik A., Wąsik Z. (red.). *Nowe spojrzenia na motywację w dydaktyce języków obcych*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Filologicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Kowal J. (2011). *Głusi jako uczący się języka polskiego jako obcego – „Milczący cudzoziemcy” – wyzwanie współczesnej glotto-dydaktyki?* (w) Pluskota K., Tarczyńska K. (red.). *Nowe perspektywy w nauczaniu języka polskiego jako obcego, t. 2*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Kupisiewicz M. (1996). *Intelektualna dojrzałość do uczenia się matematyki dzieci z wadą słuchu. Metody diagnozy: wersja werbalna i wersja w systemie językowo-migowym*. WSiP, Warszawa.
- Lane H. (1996). *Maska dobroczynności. Deprecjacja społeczności głuchych*. WSiP, Warszawa.
- Lechowicz A. (1993). *O metodzie komunikacji symbolami Bliss*. *Wspólna Troska* 2–3.
- Lechowicz A. (1989). *System Bliss* w Polsce. *Przyjaciel Dziecka* 5.
- Lechowicz A. (1997). *Użytkownicy systemu komunikacji Bliss* twarzą w twarz ze światem. *Przyjaciel Dziecka* 1–3.
- Lechowicz A. (1999). *10 lat pracy systemem symboli Bliss* i innymi metodami niewerbalnej komunikacji w Polsce. *Szkoła Specjalna* 2.
- Lechowicz A. (2005). *Komputerowe wspomaganie procesu komunikacji niewerbalnej dzieci z wieloraką niepełnosprawnością*. WSiP, Warszawa.
- Loebl W., Szwiec J., Szczawiński P. A. (red.) (2001). *Wspomagające sposoby porozumiewania się: III Regionalna Konferencja Krajo-ów Europy Środkowej i Wschodniej: wykłady i warsztaty*. Sto- warzyszenie na rzecz Propagowania Wspomagających Sposobów Porozumiewania się „Mówić bez Słów”, Warszawa.
- Loebl W. (1996). *Uwagi o możliwościach poszerzenia komunikacji interpersonalnej osób z ograniczonym systemem porozumiewania się*. (w) Loebl W. (red.). *Dylematy pedagogiczne w rewalidacji osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Wydawnictwo UG, Gdańsk.
- Loebl W. (2000). *O potrzebie wprowadzania przedmiotu nauczania: komunikacja alternatywna i wspomagająca do programów kształcenia pedagogów specjalnych*. (w) Luczyński E. (red.). *Kształcenie logopedyczne. Cele i formy*. Wydawnictwo UG, Gdańsk.
- Loebl W. (2002). *Kategorie użytkowników wspomagającej i alternatywnej komunikacji*. *Szkoła Specjalna* 5.
- Loska M. (1998). *Niewerbalne metody porozumiewania się*. (w) Mazanek E. (red.). *Dziecko niepełnosprawne ruchowo. Wychowanie i nauczanie*. WSiP, Warszawa.
- Markiewicz K. (2004). *Możliwości komunikacyjne dzieci autystycznych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Metera H., Suurna A. (1988). *Ilustrowany słownik języka polskiego dla dzieci*. WSiP, Warszawa.
- Miera-Ząbecka A. (2012). *Rezultaty modyfikacji osobistej pomocy do porozumiewania się w komunikacji niemówiącego chłopca w wieku wczesnoszkolnym – studium przypadku*. (w) Wolska D., Mikruta A. (red.). *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica II*. Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków.
- Mierzejewska H., Przybysz-Piwkowska M. (red.) (1997). *Mózgowe porażenie dziecięce. Problemy mowy*. Wydawnictwo DIG, Warszawa.
- Mierzejewska H., Przybysz-Piwkowska M. (red.) (1997). *Rozwój poznawczy i rozwój językowy dzieci z trudnościami w komunikacji werbalnej. Diagnozowanie i postępowanie usprawniające*. Wydawnictwo DIG, Warszawa.
- Mieszkowicz M. (1997). *Metody komunikacji pozawerbalnej*. *Tu Jesteśmy* 9.
- Müller R. J. (1997). *Słyszę, ale nie wszystko*. WSiP, Warszawa.
- Perier O. (1992). *Dziecko z uszkodzonym narządem słuchu*. WSiP, Warszawa.
- Pilch A., Zastosowanie technologii wspomagającej w edukacji uczniów i studentów z niepełnosprawnością ruchową oraz z poważnymi problemami w porozumiewaniu się. Dostępne na: www.abcd.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=387:zastosowanie-technologii-wspomagajcej-w-edukacji-uczniow-i-studentow-z-niepenosprawności-ruchow-oraz-z-powaznymi-problemami-w-porozumiewaniu-si&catid=5:inne&Itemid=17.
- Pilch A., Przebinda E. (red.) (2005). *Gestem, obrazem, słowem*. Stowarzyszenie na rzecz Propagowania Wspomagających Sposobów Porozumiewania się „Mówić bez Słów”, Kraków.
- Piszczek M. (red.) (1997). *Metody komunikacji alternatywnej w pracy z osobami niepełnosprawnymi*. CMPPP MEN, Warszawa.
- Prillwitz S. (1996). *Język, komunikacja i zdolności poznawcze niesłyszących*. WSiP, Warszawa.
- Rola B. (2009). *Kształcenie specjalne w edukacji ogólnodostępnej – perspektywa metodyczna*. (w) Marcinkowska B., Wołowicz A. (red.). *Edukacja włączająca. Podręcznik dla nauczycieli*, FPLN, Warszawa.
- Rola B. (2011). *Kompetencje społeczne a bezradność szkolna gimnazjalistów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim*. Niepublikowana rozprawa doktorska, Wydział Nauk Pedagogicznych, Akademia Pedagogiki Specjalnej, Warszawa.

- Rutkowski P., Czajkowska-Kisil M. (2010). *O kategorii zaimka osobowego w Polskim Języku Migowym (PJM)*. LingVaria 1(9).
- Rutkowski P., Łozińska S. (red.) (2013). *Lingwistyka przestrzeni i ruchu. Komunikacja migowa a metody korpusowe*. Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Rzeźnicka J. (1996). *Wczesne kształtowanie umiejętności komunikacyjnych w procesie wspomagania rozwoju dziecka*. (w) Loebel W. (red.). *Dylematy pedagogiczne w rewalidacji osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Rzeźnicka-Krupa J. (2002). *Manualne i graficzne systemy wspomagającej komunikacji i możliwości ich stosowania przez osoby niepełnosprawne intelektualnie*. Szkoła Specjalna 2.
- Sacks O. (1998). *Zobaczyć głos. Podróż do świata ciszy*, Zysk i S-ka, Poznań.
- Sak M. (red.) (2014). *Deaf Studies w Polsce, t. I*. PZG, Łódź.
- Smyczek A. (2006). *Wspomaganie rozwoju komunikacji i języka dzieci niepełnosprawnych, dzieci od 1-go do 6-go roku życia*. (w) Król M., Taczała J., Kryszczyńska J. (red.). *Co? Jak? Kiedy? I dlaczego? Możliwości diagnostyki i terapii dzieci z wczesnym uszkodzeniem mózgu w wieku od 1 do 6-go roku życia i wsparcia ich rodzin*. Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym „Krok za krokiem”, Zamość.
- Smyczek A., Bolon B., Bombińska-Domżał A., Guzik J. (2006). *Twoje znaki, moje słowa i zabawa już gotowa! Program edukacyjny dla rodzin dzieci niemówiących, używających komunikacji wspomagającej (AAC)*. Stowarzyszenie na rzecz Propagowania Wspomagających Sposobów Porozumiewania się „Mówić bez Słów”, Kraków.
- Smyczek A. (2012). *Technika planu dnia a różne cele edukacyjno-terapeutyczne w grupie przedszkolnej dla dzieci z poważnymi zaburzeniami w porozumiewaniu się*. (w) Wolska D., Mikruta A. (red.). *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica II*. Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków.
- Szczawiński P. (1999). *Wykorzystanie komputera w edukacji i terapii dzieci z wieloraką niepełnosprawnością*. (w) Pilecki J., Olszewski S. (red.). *Wspomaganie rozwoju osób niepełnosprawnych*, Wydawnictwo Akademii Pedagogicznej, Kraków.
- Szczepankowski B. (1999). *Niesłyszący – Głusi – Głuchoniemi. Wyrównywanie szans*. WSiP, Warszawa.
- Szeląg E. (1996). *Różnice indywidualne a mózgowo-mechanizmy mowy. Przegląd badań własnych*. Logopedia 23.
- Świdziński M. (1998). *Bardzo wstępne uwagi o opisie gramatycznym Polskiego Języka Migowego. Część I*. Audiofonologia XII.
- Świdziński M. (2005). *Języki migowe*. (w) Gałkowski T., Szeląg E., Jastrzębowska G. (red.). *Podstawy neurologopedii*. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Świdziński M., Czajkowska-Kisil M. (1998). *Czy głuchoniemy jest naprawdę niemy?* Kosmos 47-3.
- Świdziński M., Gałkowski T. (red.) (2003). *Studia nad kompetencją językową i komunikacją niesłyszących*. Uniwersytet Warszawski: Wydział Polonistyki, Wydział Psychologii, Polski Komitet Audiofonologii, Instytut Głuchoniemych im. ks. Jakuba Falkowskiego, Warszawa.
- Tomaszewski P. (1998). *Więzi emocjonalne dzieci głuchych z rodzicami słyszącymi i niesłyszącymi*. Forum Psychologiczne 3.
- Tomaszewski P. (2000). *Rozwój językowy dziecka głuchego: wnioski dla edukacji szkolnej*. Audiofonologia XVI.
- Tomaszewski P. (2004). *Polski Język Migowy – mity i fakty*. Poradnik Językowy 6.
- Tomaszewski P. i in. (2010). *Nauczmy się rozumieć nawzajem. Poradnik dla słyszących o niedosłyszących i głuchych*. PZG, Warszawa.
- Twardowska E. (red.) (2008). *Stan badań nad Polskim Językiem Migowym*. PZG, Łódź.
- Twardowska E., Kowalska M. (red.) (2011). *Edukacja niesłyszących*. PZG, Łódź.
- von Tetzchner S., Martinsen H. (2002). *Wprowadzenie do wspomagających i alternatywnych sposobów porozumiewania się*. Stowarzyszenie na rzecz Propagowania Wspomagających Sposobów Porozumiewania się „Mówić bez Słów”, Warszawa.
- Wacław W., Aldenrud U., Ilstedt S. (2000). *Dzieci z autyzmem i zespołem Aspergera: praktyczne doświadczenia z codziennej pracy*. Śląsk, Katowice.
- Warrick A. (1999). *Porozumiewanie się bez słów*, Stowarzyszenie na rzecz Propagowania Wspomagających Sposobów Porozumiewania się „Mówić bez Słów”, Warszawa.
- Woźnicka E. (red.) (2007). *Tożsamość społeczno-kulturowa Głuchych*. PZG, Łódź.
- Ziątek K., Jaszczuk J. (2004). *Dziecko niepełnosprawne ruchowo na drodze do niezależności*. Stowarzyszenie „Spokojne Jutro”, Warszawa.

1. Popatrz na ilustrację. Co widzisz w każdym wagonie? Rozwiąż zagadki zapisane w chmurkach.

Stół, lodówka, krzesło, rower, szafa, dywan, buty, domek, skrzynia, koło, półka, piecyk – wszystko to są nazwy...

Róże, fiołki i stokrotki, kaktus, śliwki i paprotki, palmy, brzozy, jarzębiny – jednym słowem to...

Psy, lamparty, słonie, sowy, śmy, ślimaki, konie, krowy, struś, chomiki i kurczęta, także koty – to...

Maszynista, drukarz, Ala, pani, sąsiad, kucharz, mama, babcia, dziadek czy też Józek – wszyscy oni to są...

2. Odgadnijcie, na czym polega ta gra. Zagrajcie w parach.

litera	ludzie	zwierzęta	rośliny	rzeczy
J j	Jerzy	jeleni	jaskier	jajko
A a	aktor	aligator	aster	agrafka
K k	kolarz	kot	korzew	kosz

3. Wskaż w wierszu nazwy ludzi, zwierząt, roślin i rzeczy.

Na pociąg czekają: babcia z Karolem, pani z jamnikiem i parasolem, młodzieniec z olbrzymim bukietem róż, kominiarz, marynarz i nocny stróż.

ZWRÓĆCIE UWAGĘ
O ludzi pytamy: **kto?**
O zwierzęta, rośliny i rzeczy pytamy: **co?**

4 **ZAŁĘK SŁÓWEK – KTO TO JEST? CO TO JEST?**

Strona: 4

Teksty poleceń przed adaptacją:

- Obejrzyjcie ilustrację i powiedzcie, kto jedzie w pierwszym wagonie za lokomotywą. Co się znajduje w kolejnych wagonach? Rozwiążcie zagadki zapisane w chmurkach.
- Odgadnijcie, na czym polega ta gra. Zagrajcie w parach.

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (dom, szare drzewa)

Strona: 5

Teksty poleceń przed adaptacją:

- Przeczytajcie wierszyk. Wskażcie w nim nazwy ludzi, zwierząt, roślin i rzeczy.

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » wprowadzenie nazwy *rzeczowniki*

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » dopasowywanie pytań *kto to jest?*, *co to jest?* do etykietek z nazwami osób, zwierząt, roślin i rzeczy
- » wymienienie innych desygnatów z kategorii ludzie, zwierzęta, rośliny, rzeczy
- » pisanie z pamięci wybranych rzeczowników z różnych kategorii
- » zabawy w klasyfikowanie rzeczowników – dobieranie do kategorii
- » pisanie liter w kolejności alfabetycznej w zeszycie w trzy linie
- » zapisywanie wyrazów rozpoczynających się na taką samą literę i grupowanie ich w kategorie (por. gra „państwa, miasta”)
- » zapisywanie/układanie podanych wyrazów w kolejności alfabetycznej
- » pisanie z pamięci wyrazów zaczynających się na wskazaną literę alfabetu i określanie, do której kategorii należą

Piktogramy:

- » **tablica:** *Co to jest?*, *Co?*, *Kto to jest?*, *Kto?*, *ludzie*, *rośliny*, *rzeczowniki*, *rzeczy*, *załęk słówek*, *zwierzęta*
- » **polecenia:** *Co widzisz w każdym wagonie?*, *Stół*, *rower*, *buty*, *domek*, *półka*, *piecyk to są...*, *Zgadnij*, *Wskaż w wierszu nazwy ludzi, zwierząt, roślin i rzeczy*, *Maszynista*, *Ala*, *pani*, *mama*, *dziadek*, *Józek to są...*, *Psy*, *słonie*, *sowy*, *konie*, *śmy* i *kurczęta to...*

Wskazane omówienie piktogramu *rzeczowniki*.

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicje pojęć: *kolarz*, *aligator*, *jaskier*, *aster*, *agrafka*

1. Przynieście do szkoły różne warzywa. Powiedźcie, jaki mają kolor, i opiszcie ich wygląd. Spróbujcie, jak smakują, i sprawdźcie, jak pachną. Czy wiecie, które warzywa trzeba ugotować przed zjedzeniem?

Małgorzata Strzałkowska
Jesienna surówka
Samo zdrowie
 (przepis doskonały dla dużych i dla małych)

1 Pokrój kapustę na kawałeczki i pokrojoną włóż do miseczki.

2 Umyj ogórek, obierz dokładnie, po czym w kosteczkę pokrój go zgrabnie.

3 Marchewkę umyj, obierz ze skórki, zetrzyj na tarce na cienkie wiórki.

4 Rozłup orzechy, wyrzuć łupiny, a środek pokrusz w małe drobiny.

5 Umytą natkę pokrój drobnutko, w jedną surówkę połącz wszystko

6 i całość razem mieszaj chwilę, dodając miodu jedną łyżeczkę.

7 Potem surówkę odstaw na boczek. Gdy puści pełen witamin soczek, wygodnie sobie przy stole siadaj i „Samo zdrowie” łyżką zjadaj.

8

• Jak zrobić serwetnik z kolorowego papieru, bibuły i koronki?

2. Jakie warzywa lubisz w surówce? Czy wiesz, dlaczego ta surówka nazywa się „Samo zdrowie”?

3. Przygotujcie surówkę. Pamiętajcie o umyciu rąk i wszystkich warzyw. Zachowajcie ostrożność, używając noża i tarki. Dodajcie do surówki kilka kropel oliwy.

4. Czy wiesz, jak wygląda książka kucharska? Załóżcie klasowy zeszyt z przepisami.

6 **JESIENNA SURÓWKA „SAMO ZDROWIE”** 7

Strona: 6

Teksty poleceń przed adaptacją:

- Jak zrobić serwetnik z kolorowego papieru, bibuły i koronki?

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono kolorystykę wybranych elementów ilustracji (kółka z numerami)
- » zmieniono wielkość wybranych elementów ilustracji (serwetki)

Strona: 7

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Jak myślicie, dlaczego surówka nazywa się „Samo zdrowie”?
2. Przynieście do szkoły różne warzywa. Opiszcie ich wygląd, smak i zapach.
3. Przygotujcie dowolną surówkę. Dodajcie do niej kilka kropel oliwy, która wzmocni smak i zwiększy wartość odżywczą surówki. Pamiętajcie o bezpiecznym i higienicznym jej przygotowaniu.
4. Załóżcie klasową książkę kucharską. Zapisujcie w niej ciekawe przepisy

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono kolorystykę wybranych elementów ilustracji (kółka z numerami, bluzka dziewczynki)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » znaczenie wyrazów surówka/sałatka
- » samodzielne wypowiedzianie się uczniów
- » opis warzyw, nazywanie cech
- » wartości odżywcze pokarmów

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » wyszukiwanie w tekście zdrobnień i dobieranie do nich form podstawowych (np. drobnutko – drobno)
- » ustalanie kolejnych czynności podczas przygotowania surówki
- » opisywanie wybranego warzywa, odpowiadanie na zagadki typu: *Co to jest? Jest pomarańczowa, podłużna i twarda.*
- » nazywanie warzyw – określanie, które z nich jemy gotowane, które surowe
- » tworzenie liczby mnogiej od nazw warzyw w liczbie pojedynczej i odwrotnie
- » wprowadzenie pojęcia *przyprawy*, smakowanie i nazywanie różnych przypraw
- » pisanie z pamięci nazw warzyw i przypraw
- » dobieranie zaproponowanych przymiotników do nazw warzyw, np. *pomarańczowa marchewka, twarde orzechy*
- » przygotowanie surówki według własnego przepisu

Piktogramy:

- » **tablica:** *cedzak, deska do krojenia, jeść, kapusta, orzechy, kroić, łyżka, marchewka, miód, mieszać, miska, myć ręce, myć warzywa, nożyk do obierania, nóż, obierać, ogórek, pietruszka, przepis, przyprawiać, surówka, tarka, widelec, wkładać*
- » **polecenia:** *Zróbcie surówkę, Zróbcie zeszyt z przepisami*

Dlaczego odczuwamy smaki?

1. Pobawcie się w rozpoznawanie smaków.

- Przygotujcie cztery szklanki wypełnione do połowy przegotowaną ciepłą wodą. Do pierwszej nasypcie łyżeczkę cukru, do drugiej – łyżeczkę rozpuszczalnej kawy zbożowej, do trzeciej – łyżeczkę soli. Do czwartej wlejcie łyżeczkę soku z cytryny. Zamieszajcie łyżeczką płyn w każdej szklance.

- Zasłoń oczy i spróbuj płynu, który poda ci koleżanka/kolega. Powiedz, jaki ma smak.

gorzki

słodki

słony

kwaśny

2. Wymień:

- Co jest słodkie? Co jest słone? Co jest kwaśne? Co jest gorzkie?
- Czy znasz produkty, których smaki są pomieszane?

8

DLACZEGO ODCZUWAMY SMAKI?

CHCECIE WIEDZIEĆ WIĘCEJ?

Japońscy uczeni wyodrębnili jeszcze inny rodzaj smaku. Został on nazwany **umami**. Japońskie słowo **umami** można tłumaczyć jako: smakowity, bogaty. Wiele produktów ma smak umami, na przykład te przedstawione na zdjęciach.

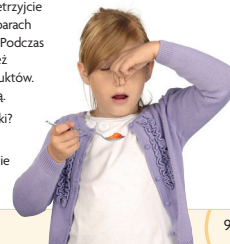

3. Zobacz w Internecie, jak wygląda w powiększeniu kubek smakowy.

4. Sprawdźcie, jak wdech wpływa na odczuwanie smaków.

Przygotujcie różne produkty, na przykład jabłko, kalarepę, marchew, cebulę, ogórek. Zetrzyjcie je na tarce z drobnymi otworami. W parach pobawcie się w zgadywanie, co jecie. Podczas próbowania zatknijcie nos. Możecie też zamknąć oczy, żeby nie widzieć produktów. Po każdej próbie wypłuczcie usta wodą.

- Czy łatwo było wam odróżnić smaki? Zastanówcie się, dlaczego?
- Przypomnijcie sobie, jak odczuwacie smaki, kiedy macie katar.

9

Strona: 8

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Pobawcie się w rozpoznawanie smaków.

- Przygotujcie cztery szklanki wypełnione do połowy przegotowaną ciepłą wodą. Do pierwszej nasypcie łyżeczkę cukru, do drugiej – łyżeczkę rozpuszczalnej kawy zbożowej, do trzeciej – łyżeczkę soli. Do czwartej wlejcie łyżeczkę soku z cytryny. Zamieszajcie płyn w każdej szklance.
 - Zasłońcie oczy i spróbujcie płynów. Jaki smak ma każdy z nich? Nazwijcie je.
2. Zastanówcie się, jakie produkty mają smak łatwy do odróżnienia i nazwania. Jakie znacie produkty, których smak jest pomieszany, na przykład słodko-kwaśny, słono-kwaśny, słodkogorzki?

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono kolorystykę wybranych elementów ilustracji (karteczki samoprzylepne)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » trudność w rozpoznawaniu i nazywaniu smaków przez dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
- » konieczność przygotowania etykietek i próbek różnych smaków tak, aby dziecko z trudnościami komunikacyjnymi mogło samodzielnie wykonać zadanie
- » możliwa nadwrażliwość dziecka z niepełnosprawnością ruchową, ze spektrum autyzmu lub zaburzeniami integracji sensorycznej (SI) – należy się upewnić, czy chce podjąć próbę
- » indywidualne różnice w odczuwaniu smaków – nieocenianie wypowiedzi dzieci

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » próbowanie różnych produktów: słodkich, słonych, kwaśnych i gorzkich
- » przyporządkowywanie etykiet z nazwami produktów do symboli smaków
- » przed wykonaniem zadania 3 obejrzenie języka w lusterku
- » określanie miejsc na języku, gdzie odczuwamy najwyraźniej różne smaki
- » nazywanie zmysłów pomagających rozpoznawać warzywa i owoce – *smak, węch, dotyk, wzrok*
- » dobieranie nazw wybranych potraw do nazw smaków z wykorzystaniem etykiet
- » dobieranie nazw zmysłów do nazw części ciała, np. *wzrok – oko, smak – język*
- » uzupełnianie zdań z luką – wybieranie z tabelki nazw smaków, np. *czokolada jest (słodka), sól jest (słona)*.

Strona: 9

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. W jamie ustnej i na języku znajdują się kubki smakowe, dzięki którym odczuwamy różne smaki. Zobaczcie, na przykład w internecie, jak wygląda w powiększeniu kubek smakowy.
2. Sprawdźcie, jak wdech wpływa na odczuwanie smaków. Przygotujcie różne produkty, na przykład jabłko, kalarepę, marchew, cebulę, ogórek. Zetrzyjcie je na tarce z drobnymi otworami. W parach pobawcie się w zgadywanie, co jecie. Podczas próbowania zatknijcie nos. Możecie też zamknąć oczy, żeby nie widzieć produktów. Za każdym razem wypłuczcie usta wodą.
- Czy łatwo było wam odróżnić smaki? Zastanówcie się, dlaczego.
- Przypomnijcie sobie, jak odczuwacie smaki, kiedy macie katar.

Piktogramy:

- » **tablica:** *cukier, cytryna, doświadczenie, gorzki, Jaki?, język, kawa, kubki smakowe, kwaśny, łyżeczka, mieszać, nalewać, próbować, słodki, słony, smak, sól, szklanka, woda, zawiązać oczy*
- » **polecenia:** *Co jest słodkie?, Co jest słone?, Co jest kwaśne?, Co jest gorzkie?*

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » objaśnienie pojęcia *kubki smakowe*

Kulinarne podróże po Polsce

W czasie wędrowek po Polsce można skosztować wielu tradycyjnych potraw i wypieków. Na przykład na Podhalu znana jest kwaśnica, czyli zupa z kiszzonej kapusty i mięsa. Podlasie to kraina sękacza. Piecze się go, polewając ciastem wolno obracający się walek.

W Wielkopolsce można zjeść pyry z gzikiem, czyli ziemniaki z twarogiem. Tradycyjny niedzielny obiad na Śląsku to rosół, kluski z dziurką, rolada z mięsa i modra, czyli czerwona kapusta. Na Lubelszczyźnie poczęstują nas cebularzem, czyli okrągłym plackiem z cebulą i makiem, lub pożywnym gulaszem z ogórkami kiszonymi, zwanym forszmakiem. Na Pomorzu zjemy na przykład zupę rybną lub jajecznicę z węgorem.

sękacz

świętomarcińskie rogale

Dawno temu w Poznaniu zastanawiano się, jak uczcić Świętego Marcina, który pomagał ubogim. Jeden z cukierników postanowił upiec rogale i rozdać je biednym. Rogale wypieka się do dziś. Ich nadzienie składa się z białego maku, orzechów, rodzynków, owoców w cukrze i aromatu migdałowego.

górskie oscypki

Oscypki to sery z owczego mleka. Zgodnie z tradycją przygotowuje się je tak: masę serową odciska się w rzeźbionych artystycznie formach, moczy w słonej wodzie, a potem wędzi.

krakowskie obwarzanki

W Krakowie wypieka się obwarzanki. Robi się je z ciasta drożdżowego. Mają kształt pierścienia. Posypuje się je makiem, solą lub sezamem. Obwarzanki wypiekane są od setek lat.

toruńskie pierniki

Toruń słynie z pierników. Można tu nie tylko zjeść smaczne pierniki, ale też zwiedzić Muzeum Piernika i pobawić się w Piernikowym Miasteczku. Z toruńskimi piernikami wiąże się wiele legend.

1. Znajdź w tekście nazwy produktów i potraw regionalnych. Z jakiego regionu pochodzą? Zapytaj o wybraną potrawę koleżankę lub kolegę.
2. Czy znasz potrawy związane z regionem, w którym mieszkasz? Zapytaj dorosłych.
3. Znajdźcie na mapie Polski miejsca, o których jest mowa w tekstach.

Strona: 11

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Ułóżcie pytania na podstawie przeczytanych tekstów. Zadajcie te pytania koleżance lub koledze. Odpowiedzi na nie powinny znajdować się w tekstach.
2. Dowiedzcie się, jakie potrawy są typowe dla regionu, w którym mieszkacie.
3. Znajdźcie na mapie Polski miejsca, o których jest mowa w tekstach.

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » umożliwienie spróbowania dostępnych potraw regionalnych
- » różnorodność regionów Polski jako jednego państwa

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » nazywanie wskazanych w tekście regionów Polski oraz zaznaczanie ich na mapie
- » wyszukiwanie w tekście nazw potraw regionalnych
- » oznaczanie na mapie miast, z których pochodzą omawiane potrawy
- » wykonanie z masy solnej obwarzanków, rogali, oscypków, pierników
- » konstruowanie gry planszowej z wykorzystaniem mapy Polski i wykonanych modeli
- » opowiadanie o wybranej potrawie regionalnej na podstawie tekstu lub doświadczenia uczniów
- » dobieranie w pary rzeczowników z przymiotnikami, np. *obwarzanek – krakowski, pierniki – toruńskie*
- » wspólne przygotowanie w klasie potrawy regionalnej

Piktogramy:

- » **tablica:** danie, Gdzie?, gotować, jeść, kwaśnica, obwarzanki, oscypek, piec, pierniki, podróż kulinarna, Polska, potrawa, próbować, pyry z gzikiem, region, rogal, sękacz, wypieki, zupa
- » **polecenia:** Czy znasz potrawy z twojego regionu?, Zapytaj dorosłych

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicja pojęcia węgorz

Legenda o toruńskich piernikach

Od dawna Toruń słynął ze smacznych pierników. Wypiekało je wielu mistrzów piekarskich. Jeden z nich, skromny i pracowity, robił wyjątkowo pomysłowe pierniki i dzielił się nimi z ubogimi. Po śmierci żony w piekarni pomagała mu córka Katarzynka. Ojciec kochał ją z całego serca.

Kiedy zachorował, Katarzynka postanowiła sama upiec pierniki. Niestety foremki, których używał ojciec, były dla niej za ciężkie. W piekarni znalazła jednak nieduży kubeczek. Z ciasta wykroiła nim kółka, ułożyła po sześć i włożyła do pieca.

Po upieczeniu zauważyła, że kółka się zlepiły i utworzyły dziwny kształt. Katarzynka się zmartwiła: „Kto kupi takie dziwaczne pierniki?”. Jednak mieszkańcom Torunia spodobał się kształt pierników.

Zastanawiały się przekupki: „Na czym polega ich sekret?”. Jedna powiedziała: „Są tak dobre, jak dobre jest serce Katarzynki”. Żeby nikt nie zapomniał, kto je wymyślił, pierniki nazwano katarzynkami.

1. Jak Katarzynka zrobiła swoje pierniczki?
2. Co to znaczy, że Katarzynka miała dobre serce?
3. Czy pamiętasz, co to jest legenda? Jakie znasz legendy?
4. Przeczytajcie inną legendę o toruńskich piernikach. Opowiedzcie ją.

12 LEGENDA O TORUŃSKICH PIERNIKACH

13

Strona: 12

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono układ i wielkość obrazków ilustrujących tekst

Strona: 13

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Opowiedzcie, w jaki sposób powstały katarzynki.
2. Zapiszcie odpowiedź na pytanie: „Jak jedna z przekupek wytłumaczyła sekret katarzynek?”
3. Dowiedźcie się, co to jest legenda.
4. Przeczytajcie inną legendę o toruńskich piernikach. Opowiedzcie ją.

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » porównanie legendy i bajki
- » wyjaśnienie zwrotu *mieć dobre serce*

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » smakowanie pierników – opis smaku i wyglądu różnych pierników, w tym katarzynek
- » przypomnienie z klasy pierwszej legendy o Lechu
- » wybranie z tekstu fragmentu opisującego pracę Katarzynki
- » na podstawie tekstu określanie cech charakteru, np. *Jaki był piekarz? Jaka była Katarzynka?*
- » wykonanie pierników – katarzynek według opisu z opowiadania (prawdziwych lub z plasteliny)
- » ułożenie we właściwej kolejności legendy o toruńskich piernikach, np. w postaci historyjki obrazkowej
- » wspólne czytanie innej legendy, np. „O pierwszym toruńskim piernikarzu”, „O czeladniku Bogumile i królowej pszczół”

Piktogramy:

- » **tablica:** *biedny, bogaty, ciężki, córka, dobry, dzielić się, foremki, kochać, kubek, kupować, legenda, lekki, ojciec, piec, piekarz, pierniki, pomagać, przekupka, serce, skleić się, Toruń, układać, wykrawać pierniki*
 - » **polecenia:** *Jak Katarzynka zrobiła pierniczki?*
- Wprowadzenie nowych symboli *bogaty* i *biedny*. Przypomnienie symbolu *legenda*.

Legenda o toruńskich piernikach

Od dawna Toruń słynął ze smacznych pierników. Wypiekało je wielu mistrzów piekarskich. Jeden z nich, skromny i pracowity, robił wyjątkowo pomysłowe pierniki i dzielił się nimi z ubogimi. Po śmierci żony w piekarni pomagała mu córka Katarzynka. Ojciec kochał ją z całego serca.

Kiedy zachorował, Katarzynka postanowiła sama upiec pierniki. Niestety foremki, których używał ojciec, były dla niej za ciężkie. W piekarni znalazła jednak nieduży kubeczek. Z ciasta wykroiła nim kółka, ułożyła po sześć i włożyła do pieca.

Po upieczeniu zauważyła, że kółka się zlepiły i utworzyły dziwny kształt. Katarzynka się zmartwiła: „Kto kupi takie dziwaczne pierniki?”. Jednak mieszkańcom Torunia spodobał się kształt pierników.

Zastanawiały się przekupki: „Na czym polega ich sekret?”. Jedna powiedziała: „Są tak dobre, jak dobre jest serce Katarzynki”. Żeby nikt nie zapomniał, kto je wymyślił, pierniki nazwano katarzynkami.

1. Jak Katarzynka zrobiła swoje pierniczki?
2. Co to znaczy, że Katarzynka miała dobre serce?
3. Czy pamiętasz, co to jest legenda? Jakie znasz legendy?
4. Przeczytajcie inną legendę o toruńskich piernikach. Opowiedzcie ją.

12
LEGENDA O TORUŃSKICH PIERNIKACH

13

Strony: 12–13

Tekst zaadaptowany:

Legenda o toruńskich piernikach

Od dawna Toruń jest znany ze smacznych pierników. Wypiekało je wielu piekarzy. Jeden z nich, skromny i pracowity, robił wyjątkowe pierniki i dzielił się nimi z biednymi. Po śmierci żony piekarza w piekarni pomagała mu córka Katarzynka. Ojciec kochał ją z całego serca.

Kiedy piekarz zachorował, Katarzynka postanowiła sama upiec pierniki. Niestety foremki, których używał ojciec, były ciężkie. Katarzynka znalazła w piekarni nieduży kubeczek. Z ciasta wykroiła nim kółka i ułożyła po sześć. Potem włożyła do pieca.

Po upieczeniu zauważyła, że kółka zlepiły się. Powstał z nich dziwny kształt. Katarzynka się zmartwiła: „Kto kupi takie dziwne pierniki?”. Mieszkańcom Torunia spodobał się kształt pierniczków.

Sprzedawczynie na targu zastanawiały się: „Na czym polega sekret pierników Katarzynki?”. Jedna powiedziała: „Są tak dobre, jak dobre jest serce Katarzynki”. Żeby nikt nie zapomniał, kto je wymyślił, pierniczki nazwano katarzynkami.

1. Znajdź różnice na ilustracjach.

2. Wybierz kilka szczegółów, którymi różnią się te ilustracje. Zapisz w zeszytcie według wzoru.

jeden kot – dwa koty
jedna beczka – dwie beczki

3. Przepisz zdanie, zmieniając liczbę przedmiotów.

Katarzyna zjadła jedno jajko, jeden pierniczek i wypita jedną szklankę mleka.

4. Dobierz wyrazy w pary według wzoru: **łódź – łodzie**. Powiedz, dlaczego w wyrazach z lewej strony piszemy „ó”.

łódź zawody wieczór miód lód
zbiory ogród pokój zbiór ogrody
zawód wieczory pokoje lody lodzie miody

5. Pokaż, jak przekupki zachwalają swoje towary.

14 ZAULEK SŁÓWEK – JEDEN KOT, DWA KOTY 15

Strona: 14

Teksty poleceń przed adaptacją:

- Przyjrzyjcie się ilustracjom. Opowiedzcie, czym się różnią. Zwróćcie uwagę na liczbę osób, zwierząt, roślin i rzeczy na obu ilustracjach.
- Wybierzcie kilka szczegółów, którymi różnią się te ilustracje. Zapiszcie w zeszytcie według wzoru: **jeden kot – dwa koty, jedna beczka – dwie beczki**.
- Przepiszcie zdanie, zmieniając liczbę przedmiotów.

Strona: 15

Teksty poleceń przed adaptacją:

- Dobierzcie w pary wyrazy według wzoru: **łódź – łodzie**. Zastanówcie się, w jaki sposób może wam to pomóc zapamiętać poprawną pisownię wyrazów.
- Odegrajcie scenki, w których przedstawicie zachowanie przekupki zachwalających swoje towary.

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » charakter ilustracji i nawiązania do dawnych czasów
- » konieczność pomocy asystenta przy wyszukiwaniu różnic
- » wymiana ó na o
- » różnice w pisowni rzeczowników w liczbie pojedynczej i mnogiej

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » nazwanie poszczególnych postaci na ilustracji
- » nazywanie/etykietowanie różniących się elementów ilustracji – wklejenie do zeszytu ilustracji z zaznaczeniami
- » zapisywanie liczebników głównych do dziesięciu
- » rozbudowanie ćwiczeń na przekształcanie liczby pojedynczej w mnogą i odwrotnie (bez używania tych terminów)
- » zauważenie różnic w formach rzeczowników (końcówki); uzupełnianie tabelki z nazwami w liczbie pojedynczej i mnogiej
- » dobieranie liczebników głównych w odpowiednim rodzaju do rzeczowników z ćwiczenia 4, zapis tych wyrazów w zeszytcie

Piktogramy:

- » **tablica:** błazen, chodzić, dom, jeden, dużo, dynia, dwa, dziecko, kobieta, kot, kupować, ludzie, mężczyzna, pierniki, pies, przekupka, przeszłość, ptak, rozmawiać, stragan, Toruń, zakonnik, zaulek słówek, żonglować
- » **polecenia:** Pokaż, co jest inne na ilustracjach

Elżbieta Zubrzycka

Warto słuchać przyrody

– Mam! Leżą tu, i tu, i tu! – wołał Olek, zbierając brązowe, błyszczące kasztany.

– Ja też mam ich już pełne kieszenie. Zobacz, jakie znalazłam piękne kolorowe liście – odpowiedziała Hania. – Zasuszmy je albo zrobimy z nich bukiety do dekoracji stołu.

Po chwili zmęczone dzieci usiadły na ławeczce pod wielkim drzewem. Milczały, a promienie jesiennego słońca ogrzewały je i usypiały.

– Babie lato – powiedziała Hania do siebie.

Nad głowami dzieci lekki wiatr poruszał liście, które szumiały, jakby rozmawiały ze sobą.

– Boję się, że niedługo spadnę – powiedział cichutko jeden z nich.

– Czego się boisz, Jasiu? – zapytał drugi.

– Nie wiem, co się ze mną potem stanie.

– Pomyśl, Jasiu, w twoim życiu ciągle coś się zmienia – powiedział

spokojny głos. – Kiedyś byłeś pączkiem i nie bałeś się rozwinąć

w listek. Potem byłeś malutki i nie bałeś się urosnąć w wielki liść.

Nie martwiłeś się, że zimna wiosna zamienia się w gorące lato.

Podobały ci się zmiany pogody: raz leje deszcz, raz świeci słońce.

Nie przeszkadzało ci, że cichy wietrzyk delikatnie tobą porusza,

a już za chwilę szarpie cię wicher.

– To prawda, podobało mi się też, kiedy jesienią zmieniłem kolory

i z zielonego stałem się żółty, czerwony i pomarańczowy.

– Czemu teraz miałbyś się bać spaść? To tylko jeszcze jedna zmiana.

– Jedyne, co w życiu pewne, to zmiana – wtrącił się jakiś nowy,

ciemniejszy głos.

– I jeszcze coś. Jesteś częścią życia tego pięknego, silnego drzewa. Zasilisz jego korzenie, a na wiosnę wraz z nim będziesz uczestniczyć w rozwoju nowych pączków, kwiatów i liści.

– Aha – powiedział Jaś uspokojony. – To my tak krążymy...

– Słyszałeś to, co ja? – zapytał Olek.

– Myślałam, że mi się śni – odpowiedziała Hania.

Dzieci pozbrały kolorowe listki i zamysłone poszły do domu.

na podstawie książki Leo Buscaglii (czytaj: buskali) „Jesień liścia Jasia”

1. Posłuchaj opowiadania. O czym jest to opowiadanie?
2. Wymyśl inny tytuł opowiadania.
3. Popatrz na ilustrację. Jak myślisz, dlaczego drzewo na ilustracji zostało tak narysowane?

16

WARTO SŁUCHAĆ PRZYRODY

17

Strona: 17

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. O czym rozmawiały jesiennie liście? Odszukajcie odpowiedni fragment. Przeczytajcie go w parach. Wymyślcie imię dla drugiego listka.
2. Zastanówcie się, jaki inny tytuł mogłoby mieć to opowiadanie.
3. Jak rozumiecie słowa: „Jedyne, co w życiu pewne, to zmiana”?
4. Jeśli zainteresowała was rozmowa jesiennych liści, przeczytajcie książkę „Jesień liścia Jasia”, którą napisał Leo Buscaglia.

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono kolorystykę wybranych elementów ilustracji (niebo)
- » usunięto wybrane elementy ilustracji (chmury)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » artyzm ilustracji
- » przemijanie i cykl życia w przyrodzie
- » wprowadzenie pojęć zmiany i przemijania

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » przypomnienie opowiadania o jesiennym liściu z klasy pierwszej
- » wyodrębnianie z opowiadania postaci rzeczywistych i wymyślonych
- » odegranie scenek dramatycznych na podstawie opowiadania (rozmowa liści)
- » opis pór roku z uwzględnieniem porównywania wyglądu liści
- » opis ilustracji obrazujących rozwój liścia, dobieranie podpisów, np. *mały pączek, duży pąk, mały listek, duży liść, zielony liść, żółty liść*
- » wykonanie historyjki obrazkowej na temat rozwoju liścia z podziałem na pory roku
- » wskazywanie w tekście rzeczowników związanych z jesienią

Piktogramy:

- » **tablica:** drzewo, Hania, kasztany, kolorowy, korzenie, kwiat, liście, liść, ławka, mówić, Olek, pąk, pory roku, później, przestraszony, rosnać, rozmawiać, słyszeć, spadać, spokojny, wcześniej, wietrzyk, zbierać, zmiana pogody
- » **polecenia:** Posłuchaj opowiadania, Co było w opowiadaniu?

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicje pojęć: bukiet, babie lato, pączek

Elżbieta Zubrzycka

Warto słuchać przyrody

– Mam! Leżą tu, i tu, i tu! – wołał Olek, zbierając brązowe, błyszczące kasztany.
– Ja też mam ich już pełne kieszenie. Zobacz, jakie znalazłam piękne kolorowe liście – odpowiedziała Hania. – Zasuszymy je albo zrobimy z nich bukiety do dekoracji stołu.
Po chwili zmęczone dzieci usiadły na ławeczce pod wielkim drzewem. Milczały, a promienie jesiennego słońca ogrzewały je i usypiały.
– Babie lato – powiedziała Hania do siebie.
Nad głowami dzieci lekki wiatr poruszał liście, które szumiały, jakby rozmawiały ze sobą.

– Boję się, że niedługo spadnę – powiedział cichutko jeden z nich.
– Czego się boisz, Jasiu? – zapytał drugi.
– Nie wiem, co się ze mną potem stanie.
– Pomyśl, Jasiu, w twoim życiu ciągle coś się zmienia – powiedział spokojny głos. – Kiedyś byłeś pączkiem i nie bałeś się rozwinąć w listek. Potem byłeś malutki i nie bałeś się urosnąć w wielki liść. Nie martwiłeś się, że zimna wiosna zamienia się w gorące lato. Podobały ci się zmiany pogody: raz leje deszcz, raz świeci słońce. Nie przeszkadzało ci, że cichy wietrzyk delikatnie tobą porusza, a już za chwilę szarpie cię wicher.
– To prawda, podobało mi się też, kiedy jesienią zmieniłem kolory i z zielonego stałem się żółty, czerwony i pomarańczowy.
– Czemu teraz miałbyś się bać spaść? To tylko jeszcze jedna zmiana.
– Jedyne, co w życiu pewne, to zmiana – wtrącił się jakiś nowy, cieńszy głos.

– I jeszcze coś. Jesteś częścią życia tego pięknego, silnego drzewa. Zasilisz jego korzenie, a na wiosnę wraz z nim będziesz uczestniczyć w rozwoju nowych pączków, kwiatów i liści.
– Aha – powiedział Jaś uspokojony. – To my tak krążymy...

– Słyszałaś to, co ja? – zapytał Olek.
– Myślałam, że mi się śni – odpowiedziała Hania.
Dzieci pozbierały kolorowe listki i zamyślane poszły do domu.

na podstawie książki Leo Buscaglii (czytaj: buskali) „Jesień liścia Jasia”

1. Posłuchaj opowiadania. O czym jest to opowiadanie?
2. Wymyśl inny tytuł opowiadania.
3. Popatrz na ilustrację. Jak myślisz, dlaczego drzewo na ilustracji zostało tak narysowane?

16

WARTO SŁUCHAĆ PRZYRODY

17

Strony: 16–17

Tekst zaadaptowany:

Warto słuchać przyrody

Olek zbierał brązowe, błyszczące kasztany i wołał: – Mam! Leżą tu, i tu, i tu!
Hania odpowiedziała: – Ja też mam ich już pełne kieszenie. Zobacz, jakie znalazłam piękne kolorowe liście. Zasuszymy je albo zrobimy z nich bukiety do dekoracji stołu.
Po chwili zmęczone dzieci usiadły na ławeczce pod wielkim drzewem. Milczały, a promienie jesiennego słońca je ogrzewały. Dzieci poczuły się senne.
Lekki wiatr poruszał liście, które szumiały. Dzieciom wydawało się, że słyszą rozmowę liści. Jeden z liści cichutko powiedział:
– Boję się, że niedługo spadnę.
Drugi liść zapytał: – Czego się boisz, Jasiu?
Liść Jaś powiedział: – Nie wiem, co się ze mną potem stanie.
Spokojny głos mówił: – Pomyśl, Jasiu, kiedyś byłeś pączkiem i nie bałeś się rozwinąć w listek. Potem byłeś malutki i nie bałeś się urosnąć w wielki liść. Podobały ci się zmiany pogody: raz deszcz leje, raz świeci słońce. Nie przeszkadzało ci, że cichy wietrzyk delikatnie tobą porusza, a już za chwilę szarpie cię wicher.
Jaś powiedział: – To prawda, podobało mi się też, kiedy jesienią zmieniłem kolory z zielonego na żółty, czerwony i pomarańczowy.
Spokojny głos zapytał: – Czemu teraz boisz się spaść? To tylko jeszcze jedna zmiana.
Inny głos powiedział: – W życiu ciągle coś się zmienia. Pamiętaj! Jesteś częścią życia tego pięknego, silnego drzewa. Teraz, kiedy spadniesz, odżywisz korzenie drzewa, a potem wiosną dzięki tobie wyrosną nowe pączki, kwiaty i liście.
Listek Jaś uspokoił się i powiedział: – Aha, to my tak krążymy...
Siedzący pod drzewem Olek zapytał: – Haniu, słyszałaś to, co ja?
Hania odpowiedziała: – Słyszałam, ale myślałam, że mi się śni.
Dzieci pozbierały kolorowe listki i zamyślane poszły do domu.

Anna Onichimowska
Pan Cyryl

Celina z mamą pieką kruche ciastka. Ona wycina foremkami gwiazdki i zwierzątka, a mama wkłada je do piekarnika. Kiedy przestygną, tato próbuje, czy dobre. Właśnie gładzi się po okrągłym brzuszku i przekłada część ciastek do pudełka.
– Zanieś panu Cyrylowi – prosi.
Pan Cyryl rzadko wychodzi z domu.

Ma kłopoty z nogami. Otwiera dziewczynce drzwi, a potem się uśmiecha i zaprasza ją do środka. Celina wie, że zaraz dostanie szklankę kompotu. Tego, który kupują mu zawsze, kiedy robią zakupy.
Pan Cyryl słucha radia i porządkuje zdjęcia.

– Kto to jest? – pyta Celina. Na zdjęciu dziewczynka w jej wieku bawi się lalką.
– Moja żona. Kiedy była mała – mówi pan Cyryl, a zaraz potem pokazuje jej inne zdjęcie. Dorosłej pani w żółtej sukience. – To też ona. Celina o nic nie pyta, mówi tylko:
– Ładna.
Pan Cyryl się ożywia.
– Była nie tylko ładna, ale też dobra i miła. Chcieliśmy mieć dzieci, nie wyszło. – Wzdycha. – A potem ta choroba. Do ostatniej chwili wierzyłem, że wyzdrowieje... Wybieram się dziś na cmentarz – dodaje.
– Chcę zrobić porządkę przed listopadowym świętem.
– My też! – Dziewczynka kiwa głową.

I jadą razem, samochodem mamy. Przed grobem z szarego kamienia pan Cyryl staje i zdejmuje czapkę. Pod krzyżem zdjęcie. Inne, niż Celina widziała, ale już poznaje jego żonę. Cichutko czyta jej imię: Maria. A potem się zastanawia, czy pani Maria też kiedyś piekla ciasteczka, dla siebie i pana Cyryla.
Celina zbiera z płyty zeschnięte listki, a pan Cyryl układa na niej wianek z jarzębiny i zapala znicz. Potem wyjmuje z kieszeni kilka ciasteczek zawiniętych w bibułkę i częstuje nimi wszystkich, po kolei. Ostatnie kładzie na wianku. A Celinie robi się smutno i jednocześnie miło.

18 PAN CYRYL

1. W jaki sposób rodzina Celiny pomaga panu Cyrylowi?
2. Porozmawiajcie o tym, co to znaczy być dobrym sąsiadem.
3. Poproś babcie lub dziadka, żeby opowiedzieli ci o czasach, kiedy byli dziećmi.
4. Porozmawiajcie w klasie, co to znaczy, że ktoś żyje w naszej pamięci.

19

Strona: 18

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (wazon, pudełko, obraz)

Strona: 19

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. W jaki sposób rodzina Celiny pomaga panu Cyrylowi?
2. Porozmawiajcie o tym, co to znaczy być dobrym sąsiadem.
3. Poproście babcie lub dziadka, żeby opowiedzieli wam o czasach, kiedy byli dziećmi.
4. Jak rozumiecie słowa: „ktoś żyje w naszej pamięci”?

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » określanie relacji rodzinnych
- » zasady zachowań dobrosąsiedzkich
- » wprowadzenie pojęcia *strata*
- » nazwanie uczuć pana Cyryla
- » zwrócenie uwagi na to, że w życiu nie zawsze układa się tak, jak ludzie tego pragną

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » układanie planu opowiadania z gotowych zdań
- » określanie cech dobrego sąsiada na podstawie informacji zawartych w opowiadaniu
- » wyszukiwanie we fragmencie tekstu rzeczowników i dobieranie do nich odpowiednich czasowników, opisujących zachowanie na cmentarzu
- » przypomnienie różnych tradycji związanych ze świętami, np. 1 listopada zapalamy znicze na grobach, 24 grudnia ubieramy choinkę
- » opisywanie relacji rodzinnych z wykorzystaniem zdjęcia dowolnej rodziny lub fotografii/ilustracji własnej rodziny
- » rozmowa o tym, że nam także czasem różne rzeczy się nie udają, nazywanie uczuć towarzyszących takim sytuacjom

Piktogramy:

- » **tablica:** Celina, chorować, cmentarz, częstować, fotografie, miły, grób, stary, małżeństwo, mąż, odwiedzać, oglądać, Pan Cyryl, robić zakupy, rodzina, sąsiad, smutny, sprzątać, umrzeć, wozić samochodem, żona
- » **polecenia:** Jak rodzina Celiny pomaga panu Cyrylowi?, Jak być dobrym sąsiadem?

Wprowadzone zostały nowe pojęcia: *cmentarz*, *grób* i *umrzeć*, a także określenia relacji rodzinnych: *żona*, *mąż*, *małżeństwo*.

Anna Onichimowska
Pan Cyryl

Celina z mamą pieką kruche ciastka. Ona wycina foremkami gwiazdki i zwierzątką, a mama wkłada je do piekarnika. Kiedy przestygną, tato próbuje, czy dobre. Właśnie gładzi się po okrągłym brzuszku i przekłada część ciastek do pudełka.
– Zanieś panu Cyrylowi – prosi.
Pan Cyryl rzadko wychodzi z domu.

Ma kłopoty z nogami. Otwiera dziewczynce drzwi, a potem się uśmiecha i zaprasza ją do środka. Celina wie, że zaraz dostanie szklankę kompotu. Tego, który kupują mu zawsze, kiedy robią zakupy.
Pan Cyryl słucha radia i porządkuje zdjęcia.

– Kto to jest? – pyta Celina. Na zdjęciu dziewczynka w jej wieku bawi się lalką.
– Moja żona. Kiedy była mała – mówi pan Cyryl, a zaraz potem pokazuje jej inne zdjęcie. Dorosłej pani w żółtej sukience. – To też ona. Celina o nic nie pyta, mówi tylko:
– Ładna.
Pan Cyryl się ożywia.
– Była nie tylko ładna, ale też dobra i miła. Chcieliśmy mieć dzieci, nie wyszło. – Wzdycha. – A potem ta choroba. Do ostatniej chwili wierzyłem, że wyzdrowieje... Wybieram się dziś na cmentarz – dodaje.
– Chcę zrobić porządkę przed listopadowym świętem.
– My też! – Dziewczynka kiwa głową.

I jadą razem, samochodem mamy. Przed grobem z szarego kamienia pan Cyryl staje i zdejmuje czapkę. Pod krzyżem zdjęcie. Inne, niż Celina widziała, ale już poznaje jego żonę. Cichutko czyta jej imię: Maria. A potem się zastanawia, czy pani Maria też kiedyś piekla ciasteczka, dla siebie i pana Cyryla.
Celina zbiera z płyty zeschnięte listki, a pan Cyryl układa na niej wianek z jarzębiny i zapala znicz. Potem wyjmuje z kieszeni kilka ciasteczek zawiniętych w bibułkę i częstuje nimi wszystkich, po kolei. Ostatnie kładzie na wianku. A Celinie robi się smutno i jednocześnie miło.

1. W jaki sposób rodzina Celiny pomaga panu Cyrylowi?
2. Porozmawiajcie o tym, co to znaczy być dobrym sąsiadem.
3. Poproś babcię lub dziadka, żeby opowiedzieli ci o czasach, kiedy byli dziećmi.
4. Porozmawiajcie w klasie, co to znaczy, że ktoś żyje w naszej pamięci.

18 PAN CYRYL
19

Strony: 18–19

Tekst zaadaptowany:

Pan Cyryl

Celina z mamą pieką kruche ciastka. Celina wycina foremkami gwiazdki i zwierzątką, a mama wkłada je do piekarnika. Kiedy ciastka wystygną, tato próbuje, czy są dobre. Przekłada część ciastek do pudełka i prosi Celinę: – Zanieś panu Cyrylowi.

Pan Cyryl rzadko wychodzi z domu. Ma chore nogi. Otwiera dziewczynce drzwi, a potem uśmiecha się i zaprasza ją do środka. Celina wie, że zaraz dostanie szklankę kompotu. Tego, który kupują mu zawsze, kiedy robią zakupy.

Pan Cyryl słucha radia i porządkuje zdjęcia w albumach. Celina patrzy na zdjęcie dziewczynki, która bawi się lalką i pyta: – Kto to jest?

Pan Cyryl odpowiada: – Moja żona. Kiedy była mała. Potem pan Cyryl pokazuje Celinie zdjęcie pani w żółtej sukience. – To też moja żona.

Celina o nic nie pyta, mówi tylko:

– Ładna.

Pan Cyryl się ożywia i opowiada:

– Była nie tylko ładna, ale też dobra i miła. Nie mieliśmy dzieci. A potem żona zachorowała. Wierzyłem, że wyzdrowieje... Niestety, umarła. Wybieram się dziś na cmentarz, bo chcę posprzątać przed Świętem Zmarłych.

Celina kiwa głową: – My też jedziemy dzisiaj na cmentarz!

Pan Cyryl i Celina z mamą jadą razem na cmentarz. Przed grobem z szarego kamienia pan Cyryl staje i zdejmuje czapkę. Pod krzyżem jest zdjęcie. Celina od razu poznaje żonę pana Cyryla. Cichutko czyta jej imię: Maria. A potem zastanawia się, czy pani Maria też kiedyś piekla ciasteczka, dla siebie i pana Cyryla.

Dziewczynka zbiera z płyty zeschnięte listki, a pan Cyryl kładzie wianek z jarzębiny i zapala znicz. Potem wyjmuje z kieszeni kilka ciasteczek i częstuje nimi wszystkich po kolei. Ostatnie kładzie na wianku. A Celinie robi się smutno i jednocześnie miło.

1 listopada
Wszystkich Świętych

2 listopada
Zaduszki

Gazeta Przyjazna

Czasopismo klasy 2 Nr 3

Z ŻYCIA KLASY

Pod koniec października wybraliśmy się na starą część cmentarza. Uporządkowaliśmy opuszczone groby, zapaliliśmy na nich znicze i położyliśmy stroiki.

Podziękowanie
Dziękujemy klasie 2a za opiekę nad opuszczonymi grobami.
Rada Samorządu Uczniowskiego

20 GAZETA PRZYJAZNA – 1, 2 LISTOPADA

SPOTKANIE Z POEZJĄ

Teofil Lenartowicz

Pod jesiennym niebem

Pod jesiennym niebem już jesień dżdżysta!
Liść spada z drzewa,
w nagich gałęziach ptaszek nie śpiewa.
A drzewa! Drzewa ludziom podobne:
beźlistne, zmkłe,
jakiś żalobne.

Prace nagrodzone w konkursie na najciekawszy stroik

21

Strona: 20

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono układ wybranych elementów ilustracji (kartki z kalendarza, kartka z podziękowaniami)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » zwyczaje związane z dniami pierwszego i drugiego listopada
- » zmiany w przyrodzie

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » rozmowa na temat sprzątania i dekorowania grobów
- » dzielenie się uczuciami towarzyszącymi odwiedzaniu grobów bliskich osób
- » wyjście na cmentarz lub inne miejsce pamięci i przygotowanie go do dnia Wszystkich Świętych
- » sprawozdanie z wycieczki – układanie zdań zgodnie z kolejnością zdarzeń
- » wykonanie dekoracji grobu z dostępnych materiałów

Piktogramy:

- » **tablica:** cmentarz, deszcz, dzieci, gazeta, grób, jesień, kłosać, konkurs, listopad, numer trzeci, odwiedzać, październik, sprzątać, stroik, świeca, wieniec, Zaduszki, zapalać

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicje pojęć: stroik, dżdżysty

Jak badamy pogodę?

Wczoraj byliśmy na wycieczce w ogródku meteorologicznym. Pani meteorolog pokazała nam urządzenia do badania pogody. Po powrocie Jola wpadła na pomysł, żebyśmy zostali badaczami pogody. Bardzo nam się to spodobało.

1. Wybieramy temat projektu.
2. Dzielimy się zadaniami.
3. Działamy.
4. Prezentujemy efekty pracy.

Projekt „Pogoda”

1. Co będziecie obserwować? Ustalcie plan pracy.
2. Podzielcie się na grupy i wybierzcie zadania. Jedna grupa może obserwować chmury, druga sprawdzać temperaturę powietrza, trzecia – siłę wiatru, a czwarta grupa – poziom opadów.

NOWE SŁOWA

Synoptycy zajmują się przewidywaniem pogody. Meteorolodzy to naukowcy, którzy badają pogodę.

3. Przygotujcie przyrządy do pomiarów pogody: termometr, wiatromierz, deszczomierz. Prowadźcie obserwacje i róbcie pomiary. Notujcie wyniki.
4. Ustalcie, komu i w jaki sposób zaprezentujecie swoje prace. Zastanówcie się, co wam się udało, a co następnym razem będzie można zrobić jeszcze lepiej.

22

JAK BADAMY POGODĘ?

23

Strona: 22

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Ustalcie plan pracy. Zastanówcie się, jakie elementy pogody będziecie badać. Wybierzcie eksperta, którego będziecie mogli o wszystko zapytać.
2. Podzielcie się na grupy i przydzielcie zadania. Jedna grupa może obserwować chmury, druga sprawdzać temperaturę powietrza, trzecia – siłę wiatru, a czwarta grupa – poziom opadów.

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono układ wybranych elementów ilustracji (plan działań)

Strona: 23

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Przygotujcie przyrządy: termometr, wiatromierz, deszczomierz. Prowadźcie obserwacje i róbcie pomiary. Notujcie wyniki.
2. Ustalcie, komu i w jaki sposób zaprezentujecie swoje prace. Po prezentacji zastanówcie się, co wam się udało, a co następnym razem będzie można zrobić jeszcze lepiej.

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono wielkość wybranych elementów ilustracji (zdjęcie w kółku)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » włączenie ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi do pracy grupowej
- » trudne nazwy zawodów osób badających pogodę

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » fotografowanie zjawisk pogodowych i przygotowanie albumu jesiennej pogody
- » podpisywanie zdjęć, korzystanie z zeszytu i podręcznika
- » pisanie w zeszycie zdań określających aktualną pogodę
- » oglądanie lokalnej prognozy pogody w telewizji lub na komputerze
- » wycieczka do ogródków meteorologicznych (w Warszawie do Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej)

Piktogramy:

- » **tablica:** badać, chmury, dzieci, grupa, Jaka jest pogoda?, meteorolog, mierzyć, naukowiec, obserwować, opady, planować, pogoda, prezentacja, prognoza, projekt, synoptyk, temperatura, wiatr, wycieczka, wykres, zadanie, zmiana pogody
- » **polecenia:** Zaplanujcie pracę, Podzielcie się na grupy, Wybierzcie zadania, Obejrzyj prognozę na dziś i jutro, Co jutro założysz?

Mierzmy i zapisujemy temperaturę.

Obserwujemy zachmurzenie.

Sprawdzamy siłę wiatru.

Badamy poziom opadów.

- Jak zrobić deszczomierz z dwóch plastikowych butelek?

Po czym poznamy, że już potrafimy obserwować pogodę?

1. Wymieniamy składniki pogody.
2. Mierzmy temperaturę powietrza.
3. Oceniamy stopień zachmurzenia.
4. Sprawdzamy rodzaj i intensywność opadów.
5. Sprawdzamy siłę wiatru.
6. Notujemy obserwacje.

1. Obejrzyjcie wykres temperatury. Zaproponujcie, jak narysować wykres pokazujący siłę wiatru, jak zanotować obserwacje zachmurzenia i poziomu opadów.
2. Dla kogo ważna jest informacja, jaka będzie pogoda? Gdzie najczęściej potrzebne są takie informacje?
3. Zapoznajcie się z prognozą pogody na najbliższe dni. Opowiedzcie sobie w parach, jaka będzie pogoda i jak trzeba się ubrać.

Strona: 24

Teksty poleceń przed adaptacją:

- Jak zrobić deszczomierz z dwóch plastikowych butelek?

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono układ i wielkość wybranych elementów ilustracji (dziewczynka w czapce z pomponem)
- » zmieniono kolorystykę wybranych elementów ilustracji (dziewczynka z wiatraczkiem)

Strona: 25

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Zaproponujcie, jak narysować wykres pokazujący siłę wiatru, jak zanotować obserwacje zachmurzenia i poziomu opadów.
2. Dowiedzcie się, do czego służy barometr i jak z niego korzystać.
3. Gdzie można znaleźć informacje, jaka będzie pogoda? Do czego można je wykorzystać?

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » ćwiczenie umiejętności konstruowania wykresów

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » prowadzenie kalendarza pogody, zaznaczanie siły wiatru, zachmurzenia i poziomu opadów
- » konstruowanie wykresów zjawisk pogodowych i symboliczne zaznaczanie ich na osiach, np. na osi pionowej narysowanie drzewek pokazujących siłę wiatru, a na osi poziomej zapisanie dni miesiąca
- » odczytywanie informacji pogodowych z różnych nośników – z telewizji, internetu, prasy, radia
- » wykonanie tygodniowego/miesięcznego wykresu zmian temperatury powietrza
- » porównywanie intensywności zjawisk pogodowych (stopniowanie przymiotników), np. *Wczoraj było zimno. Dzisiaj jest zimniej/ciepiej.*
- » pisanie z pamięci nazw zjawisk pogodowych – podpisywanie ilustracji, pisanie odpowiedzi na pytania
- » opisywanie intensywności zjawisk pogody, np. *pada – leje, chłodno – zimno, wiatr – wichura*

Piktogramy:

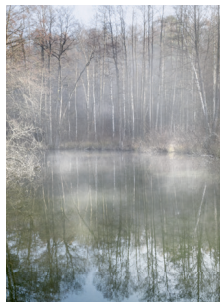
- » **tablica:** badać, chmury, dzieci, grupa, Jaka jest pogoda?, meteorolog, mierzyć, naukowiec, obserwować, opady, planować, pogoda, prezentacja, prognoza, projekt, synoptyk, temperatura, wiatr, wycieczka, wykres, zadanie, zmiana pogody
- » **polecenia:** Zaplanujcie pracę, Podzielcie się na grupy, Wybierzcie zadania, Obejrzyj prognozę na dziś i jutro, Co jutro założysz?

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicje pojęć: wykres, prognoza

Skąd się biorą chmury?

1. Poproś dorosłego o pomoc w przeprowadzeniu doświadczenia. Przygotujcie szklaną butelkę i kostkę lodu. Nalejcie do butelki gorącą wodę. Następnie na otworze butelki połóżcie kostkę lodu. Obserwujcie, co się będzie działo. To doświadczenie najlepiej przeprowadzić w ciemnym pomieszczeniu, przy świetle latarki lub lampki.

Chmury powstają wtedy, gdy para wodna znajdująca się w powietrzu zamienia się w kropelki wody lub w kryształki lodu. Dzieje się tak, kiedy powietrze zawierające parę wodną ochładza się, na przykład unosząc się. Kropelki wody lub kryształki lodu powstają najczęściej na znajdujących się w powietrzu drobinach piasku, soli morskiej i innych pyłach.

Zobacz, jak nad rzeką unosi się para wodna.

26

SKĄD SIĘ BIORĄ CHMURY?

Jakie rodzaje chmur można obserwować na niebie?

chmury pierzaste

Przypominają pajęczynę, delikatne włókna lub loczki. Zbudowane są z kryształków lodu. Pojawiają się najczęściej na bezchmurnym niebie. Mogą zapowiadać zmianę pogody.

chmury warstwowe

Mają postać białej lub szarej warstwy albo strzępków lub kłaczek, jeśli poszarpie je wiatr. Towarzyszy im drobny deszcz lub mżawka.

chmury kłębiaste

Ich kłęby zwane są kalafiorami. Duże chmury kłębiaste sięgające wysoko nad ziemię mogą przynieść obfite opady deszczu, śniegu lub gradu oraz burze.

Wysoko nad ziemią znajdują się chmury pierzaste. Niżej są chmury kłębiaste i warstwowe.

2. Obserwujcie niebo przez tydzień: rano i po południu. Spróbujcie nazywać chmury, które zobaczycie. Możecie je fotografować.

3. Jak myślisz, czy mgła to także chmura?

27

Strona: 26

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Przygotujcie szklaną butelkę i kostkę lodu. Poproście osobę dorosłą, żeby nalała do butelki gorącej wody. Następnie na otworze butelki połóżcie kostkę lodu. Obserwujcie, co się będzie działo. To doświadczenie najlepiej przeprowadzić w ciemnym pomieszczeniu, przy świetle latarki lub lampki.

Strona: 27

Teksty poleceń przed adaptacją:

2. Obserwujcie niebo przez tydzień: rano i po południu. Spróbujcie nazywać chmury, które zobaczycie. Możecie je fotografować.
3. Dowiedzcie się, czy mgła to także chmura.

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono kolorystykę wybranych elementów ilustracji (tekst, tło)
- » zmieniono układ wybranych elementów ilustracji (nazwy chmur)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » trudności w rozpoznawaniu rodzajów chmur
- » zwrócenie uwagi na to, że nie tylko wrzątek paruje, lecz także zbiorniki wodne

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » odwołanie się do wiadomości o krążeniu wody w przyrodzie z części 4 *Naszego elementarza* (strona 21 *Zeszytu piktogramów* do części *Lato*)
- » dobieranie przymiotników do rzeczownika *chmura* w liczbie pojedynczej i liczbie mnogiej, np. *czarna chmura* – *czarne chmury*
- » wybór odpowiednich przymiotników spośród wielu określiń, także znaczeniowo niezwiązanych z danym rzeczownikiem, np. do wyrazu *chmura* dobranie przymiotników spośród: *wesoła, smaczna, zielona, czarna, mała, duża*
- » malowanie farbami różnego rodzaju chmur i podpisywanie ich na podstawie podręcznika

Piktogramy:

- » **tablica:** *butelka, chmury, dorosły, doświadczenie, drobiniki, dziecko, jasny, kłacz, kropla, latarka, ciemny, lód, mgła, nalewać, para, gorący, pomieszczenie, unosić się, woda, zimny*
- » **polecenia:** *Wykonaj doświadczenie z osobą dorosłą. Obserwuj niebo przez tydzień rano i popołudniu*

Anna Onichimowska

Z głową w chmurach

Pani Ania jest dzisiaj zamyślona i jakby nieobecna. Zapisała coś na tablicy, a potem zamiast zetrzeć to gąbką, ściągnęła z szyi szalik i dopiero w ostatniej chwili się zorientowała, co robi. Roześmiała się głośno.

– Chodzę dziś z głową w chmurach – przyznała. – Czy komuś z was zdarzyło się coś takiego?

– Może kiedy padał deszcz? – zastanawia się głośno Hoan.
– Coś ty! – protestuje Bartek. – To znaczy, że ktoś jest nieuważny.
– I robi różne głupstwa! – dopowiada Gabrysia.

– Ja powiem, ja! – Franek wstaje i zaczyna opowiadać: – Kiedyś moja mama zabrała do sklepu zamiast torby na zakupy worek ze śmieciami.

Chodzi po sklepie, chodzi i widzi, że wszyscy ludzie na nią patrzą. Myślała, że widzieli ją na scenie albo coś takiego. – Franek wybuchł śmiechem, a dzieci razem z nim.

– A tobie – pyta pani – nigdy się coś takiego nie zdarzyło?

– Ze śmieciami nie – chichocze Franek – ale kiedyś pomyliły mi się bramki i wbiłem samobójca!

– A ja kupiłam zamiast sera dwa pączki! – Ala się zrywa. – W sklepie zapomniałam, co mam kupić.

Akurat przywieźli pączki, ciepłe. Ale babcia wcale się z nich nie ucieszyła...

– A ja poszedłem na spacer z psem bez psa! – chwali się Darek.

– Jak to? – Pani się roześmiała.

– Normalnie. Wziąłem smycz, gwizdąłem na Tropika i wyszedłem.

I zabrałem ze sobą książkę o dinozaurach. Stałem i czytałem.

Potem się rozglądałem, a jego nie ma. Gwiżdżę, biegam – nic!

Już się zmartwiłem, że zginął.

A on czekał na mnie w domu.

Żeby wyjść na spacer!

– I co – pyta Iwona – wyszedłeś jeszcze raz?

– Tak, ale bez książki.

Znów wszyscy się śmieją.

– A moja ciocia kiedyś do ciasta dodała zamiast cukru soli! – przypomina sobie Zuzia. – I wszystko było do wyrzucenia.

– No właśnie – przyznaje pani. – Musimy się starać żyć uważnie. Choć nie zawsze nam się to udaje... – Poprawia szalik i uśmiecha się do swojej klasy.

1. O jakich przygodach opowiadały dzieci?
2. Która opowieść najbardziej cię roześmiała?
3. Czy byłaś/byłeś kiedyś roztargniony? Opowiedz o tym.
4. *Robić coś uważnie* znaczy nie robić w tym czasie niczego innego.

28

Z GŁOWĄ W CHMURACH

29

Strona: 29

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Co przydarzyło się bohaterom opowiadania?
2. Czy któraś z tych opowieści was roześmiała? Dlaczego?
3. Jeśli zdarzyło się wam kiedyś chodzić z głową w chmurach, to opowiedzcie swoją historię.
4. Czy zgadzacie się ze słowami pani Ani: „Musimy się starać żyć uważnie”? Dlaczego?

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » przenośny charakter określeń
- » wprowadzenie sytuacji rozmarzenia/roztargnienia, która nie została jednoznacznie nazwana w tekście
- » mnogość i różnorodność przygód bohaterów

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » dobieranie lub wykonanie ilustracji do odpowiedniego fragmentu tekstu, nazwanie bohatera danej sytuacji
- » wymienienie i policzenie opisanych sytuacji ze wskazaniem głównego bohatera
- » znalezienie w tekście zdań opisujących roztargnienie poszczególnych osób (po jednym zdaniu) i zapisanie ich w zeszytach
- » odpowiedzi na pytania do tekstu
- » próba określenia, co mogło być przyczyną roztargnienia bohaterów opowiadania
- » tworzenie własnych opowiadań z wykorzystaniem podanych zwrotów
- » układanie opowiadania z przygotowanych fragmentów

Piktogramy:

- » **tablica:** bramka, ciasto, czytać, dobrze, inny, Kto?, kupować, marzyć, pączek, źle, pies, pomylić się, robić, robić zakupy, ser, solić, strzelić gola, szalik, worek na śmieci, wycierać tablicę, wyprowadzać psa, zapominać
- » **polecenia:** O jakich przygodach opowiadały dzieci?, Narysuj ilustrację do jednego powiedzenia o chmurach

Z głową w chmurach

Pani Ania jest dzisiaj zamyślona i jakby nieobecna. Zapisała coś na tablicy, a potem zamiast zetrzeć to gąbką, ściągnęła z szyi szalik i dopiero w ostatniej chwili się zorientowała, co robi. Roześmiała się głośno.

– Chodzę dziś z głową w chmurach – przyznała. – Czy komuś z was zdarzyło się coś takiego?

– Może kiedy padał deszcz? – zastanawia się głośno Hoan.
– Coś ty! – protestuje Bartek. – To znaczy, że ktoś jest nieuważny.
– I robi różne głupstwa! – dopowiada Gabrysia.

– Ja powiem, ja! – Franek wstaje i zaczyna opowiadać: – Kiedyś moja mama zabrała do sklepu zamiast torby na zakupy worek ze śmieciami.

Chodzi po sklepie, chodzi i widzi, że wszyscy ludzie na nią patrzą. Myślała, że widzieli ją na scenie albo coś takiego. – Franek wybuchł śmiechem, a dzieci razem z nim.

– A tobie – pyta pani – nigdy się coś takiego nie zdarzyło?

– Ze śmieciami nie – chichocze Franek – ale kiedyś pomyliły mi się bramki i wbiłem samobójca!

– A ja kupiłam zamiast sera dwa pączki! – Ala się zrywa. – W sklepie zapomniałam, co mam kupić.

Akurat przywieźli pączki, ciepłe. Ale babcia wcale się z nich nie ucieszyła...

– A ja poszedłem na spacer z psem bez psa! – chwali się Darek.

– Jak to? – Pani się roześmiała.
– Normalnie. Wziąłem smycz, gwizdnąłem na Tropika i wyszedłem.

I zabrałem ze sobą książkę o dinozaurach. Stałem i czytałem. Potem się rozglądałem, a jego nie ma. Gwiżdżę, biegam – nic!

Już się zmartwiłem, że zginął. A on czekał na mnie w domu. Żeby wyjść na spacer!

– I co – pyta Iwona – wyszedłeś jeszcze raz?

– Tak, ale bez książki.

Znów wszyscy się śmieją.

– A moja ciocia kiedyś do ciasta dodała zamiast cukru soli! – przypomina sobie Zuzia. – I wszystko było do wyrzucenia.

– No właśnie – przyznaje pani. – Musimy się starać żyć uważnie. Choć nie zawsze nam się to udaje... – Poprawia szalik i uśmiecha się do swojej klasy.

1. O jakich przygodach opowiadały dzieci?
2. Która opowieść najbardziej cię rozbawiła?
3. Czy byłeś/była kiedyś roztrzęsiony? Opowiedz o tym.
4. *Robić coś uważnie* znaczy nie robić w tym czasie niczego innego.

Strony: 28–29

Tekst zaadaptowany:

Z głową w chmurach

Pani Ania jest dzisiaj zamyślona i jakaś inna. Zapisała coś na tablicy, a potem zamiast zetrzeć to gąbką, chciała wytrzeć tablicę szalikiem. Zorientowała się, co robi, i roześmiała się głośno.

Pani Ania powiedziała: – Chodzę dziś z głową w chmurach. Czy komuś z was zdarzyło się coś takiego?

Hoan nie zrozumiał, o co pani pyta.

Bartek wyjaśnił, że jeśli *ktos chodzi z głową w chmurach*, to znaczy, że jest nieprzytomny.

Gabrysia dodała: – I robi różne głupstwa!

Franek wstaje i zaczyna opowiadać: – Kiedyś moja mama zabrała do sklepu zamiast torby na zakupy worek ze śmieciami. Chodzi po sklepie i widzi, że wszyscy ludzie na nią patrzą. Myślała, że widzieli ją na scenie. – Franek wybuchł śmiechem, a dzieci razem z nim.

Pani pyta Franka: – A tobie nigdy się coś takiego nie zdarzyło?

Franek śmieje się i odpowiada: – Kiedyś pomyliły mi się bramki i strzeliłem gola do własnej bramki.

Ala opowiada: – A ja poszłam do sklepu po ser, ale zapomniałam, co mam kupić. Akurat przywieźli ciepłe pączki. Kupiłam dwa pączki zamiast sera.

Darek też chce coś opowiedzieć: – Kiedyś poszedłem na spacer z psem bez psa! Wziąłem smycz, gwizdnąłem na Tropika i wyszedłem. Zabrałem ze sobą książkę. Stałem i czytałem. Potem się rozglądałem, a psa nie ma. Gwiżdżę, biegam – nic! Już się zmartwiłem, że zginął. A pies czekał na mnie w domu. Żeby wyjść na spacer!

Zosia przypomina sobie: – A moja ciocia kiedyś do ciasta dodała zamiast cukru soli! I wszystko było do wyrzucenia.

Pani Ania przyznaje: – No właśnie, musimy się starać żyć uważnie. Choć nie zawsze nam się to udaje... – poprawia szalik i uśmiecha się do swojej klasy.

słowa: Marcin Brykczyński
muzyka: Grzegorz Nawrocki

Z głową w chmurach

Pewna kura białopióra ciągle **chodzi z głową w chmurach**, choć jak w całej prasie piszą, **czarne chmury nad nią wiszą**.

Z góry słychać głos ponury:
– Będzie **oberwanie chmury!**
I stąd ma niejedna kura **minę jak gradowa chmura**.

A ja, widząc chmury, czuję, że nie każda deszcz zwiastuje, i powtarzam w świecie całym:
– **Z dużej chmury deszcz jest mały**.

Chodzić z głową w chmurach – marzyć, fantazjować.

Oberwanie chmury
– ulewny, gwałtowny deszcz.

Wiszą nad kimś czarne chmury
– czekają go kłopoty.

Mieć minę jak chmura gradowa
– mieć ponurą, niezadowoloną minę.

Z dużej chmury mały deszcz
– z wielkiej sprawy niewiele wyniknęło.

• Jak zrobić kurkę z kolorowego papieru i piórek?

- Narysuj ilustrację do jednego z powiedzeń o chmurach.
- Zrób minę jak gradowa chmura. Czy wiesz, dlaczego ktoś może mieć taką minę?
- Adam narozrabiał w szkole i to się wydało. Które powiedzenie pasuje do jego sytuacji?

30 **Z GŁOWĄ W CHMURACH** 31

Strona: 30

Teksty poleceń przed adaptacją:

- Jak zrobić kurkę z kolorowego papieru i piórek?

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (obiekty z tła)
- » zmieniono kolorystykę wybranych elementów ilustracji (tło)

Strona: 31

Teksty poleceń przed adaptacją:

- Namalujcie inne ilustracje do powiedzeń o chmurach. Opowiedzcie o swoich pomysłach.
- Porozmawiajcie o tym, co może sprawić, że ktoś będzie miał minę jak chmura gradowa.
- Przygotujcie w parach scenki ilustrujące powiedzenia związane z chmurami.
- Nauczcie się śpiewać piosenkę pod tytułem „Z głową w chmurach”.

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » wyjaśnienie nowych wyrażeń i zwrotów
- » nieprzetłumaczalność idiomów polskich na język migowy

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » podział wiersza na zwrotki
- » wskazanie tytułu i autora wiersza
- » wyszukanie w wierszu rymów
- » wklejenie do zeszytu ilustracji przedstawiających nowe wyrażenia i zwroty
- » prezentowanie innych sytuacji wymagających dopasowania wyrażenia (na wzór ćwiczenia 3)

Piktogramy:

- » **tablica:** bramka, ciasto, czytać, dobrze, inny, Kto?, kupować, marzyć, pączek, źle, pies, pomylić się, robić, robić zakupy, ser, solić, strzelić gola, szalik, worek na śmieci, wycierać tablicę, wyprowadzać psa, zapominać
- » **polecenia:** O jakich przygodach opowiadały dzieci?, Narysuj ilustrację do jednego powiedzenia o chmurach

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicje pojęć: grad, gradowa chmura

Wierszyk ortograficzny

Na moim strychu mieszka po cichu duch, który każe wołać się: Zbychu. Wołam więc duszka, gdy mi się nudzi: – Zbyszku ze stryszku! Chodź tu, do ludzi!

Agnieszka Frączek

strych

– stryszek

Zbych

– Zbyszek

duch

– duszek

1. Popatrz na ilustracje. Odegrajcie w parach scenki z ilustracji.

Cicho.

Jeszcze ciszej.

Słuchasz?

Słucham i słyszę...

Pycha!

O, tak! Pyszne!

2. Połącz wyrazy w pary.

ucho
dach
groch
daszek
uszek
groszek

Wierszyk ortograficzny

Cicho... Posłuchaj! Słyszysz? Na stryszek zakradł się duszek i maści ciszę. Ciszę na strychu duch nam wciąż maści, a skoro maści, to warto wtrącić, że duch ów z tyłu nosi „ce-ha”, bo się na duszka wymienić da.

Agnieszka Frączek

3. Napisz w zeszyte według wzoru.

brzuch – brzuszek

poducha
orzech

puch
kożuch
okruch

blacha
fartuch

4. Rozwiąż rebusy i ułóż zdania z odgadniętymi wyrazami.

d

s

5. Przeczytaj zdanie. Zapamiętaj je i napisz w zeszyte.

Kubus Puchatek ma grubą brzuch.

ZWRÓĆCIE UWAGĘ

Ch piszemy między innymi wtedy, gdy wymienia się na sz.

32 **ZAŁĘK SŁÓWEK – WYRAZY Z CH WYMIENNYM**

33

Strona: 32

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Przyjrzyjcie się rysunkom. Wybierzcie jeden z nich. Zaproponujcie dalszy ciąg rozmowy między dziećmi.
2. Jak możecie pogrupować te wyrazy?

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (miska, krzaki)
- » zmieniono kolorystykę wybranych elementów ilustracji (numery poleceń)

Strona: 33

Teksty poleceń przed adaptacją:

3. Napiszcie w zeszyte według wzoru: **brzuch – brzuszek**.
4. Rozwiążcie rebusy i ułóżcie zdania z odgadniętymi wyrazami.
5. Przeczytajcie zdanie. Zapamiętajcie je i napiszcie w zeszyte.

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (skrzynia, drzwi, krzaki)
- » zmieniono kolorystykę wybranych elementów ilustracji (numery poleceń)
- » zmieniono układ wybranych elementów ilustracji (polecenia 3, 4, 5)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » rebusy uzupełnione o nazwy rzeczy przedstawionych na rysunku
- » wymiana *ch* na *sz*
- » konieczność podania listy rzeczowników przy ćwiczeniu 3

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » wyszukiwanie w treści wiersza wyrazów z *ch*
- » rozwiązywanie/układanie dowolnych rebusów
- » przepisanie wierszyków do zeszytu, podkreślenie wyrazów z *ch* wymiennym na *sz*
- » układanie par zdań z wyrazami z ćwiczenia 3, np. *Mama Kasi ma fartuch. Kasia ma fartuszek.*

Piktogramy:

- » **tablica:** *dach, daszek, fartuch, fartuszek, groch, groszek, orzechy, orzeszki, ucho, uszy, zaulek słówek*
- » **polecenia:** *Połącz wyrazy w pary, Przeczytaj zdanie. Zapamiętaj i zapisz*

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicje pojęć: *strych, dachówka, grochówka, poddasze*

Dlaczego pada deszcz?

Chmurę tworzą drobne kropelki wody. Kiedy kropelki zaczynają się łączyć, powiększają się i stają się coraz cięższe. Wtedy spadają na ziemię w postaci deszczu. Deszcz może też spaść, kiedy kryształki lodu ogrzejają się, stopią i staną się kroplami wody.

3. Popatrz na zdjęcie pustyni. Pustynia to takie miejsce, w którym deszcz pada bardzo rzadko albo wcale. Poszukaj więcej informacji o pustyniach.

4. Kiedy deszcz jest niebezpieczny?

Powódzie w kraju

Z OSTATNIEJ CHWILI
Wylała rzeka
Na ratunek mieszkańcom pospieszyły

5. Postarajcie się zebrać do szklanki trochę wody deszczowej. Odstawcie szklankę na kilka godzin i porównajcie deszczówkę z wodą nalaną z kranu. Co zaobserwujecie? Jakie wnioski możecie wyciągnąć ze swoich obserwacji?

34

DLACZEGO PADA DESZCZ?

35

Strona: 34

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Zaobserwujcie, co się dzieje po wewnętrznej stronie przezroczystej pokrywki garnka podczas gotowania wody. Zastanówcie się, skąd się wzięła w tym miejscu woda.
2. Porozmawiajcie w parach o tym, do czego potrzebny jest deszcz.

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono układ wybranych elementów ilustracji (ramka z tekstem)

Strona: 35

Teksty poleceń przed adaptacją:

3. Jak się nazywają miejsca na Ziemi, w których bardzo rzadko pada deszcz? Znajdźcie informacje o tych miejscach.
4. Kiedy deszcz jest niebezpieczny?
5. Postarajcie się zebrać do szklanki trochę wody deszczowej. Odstawcie szklankę na kilka godzin i porównajcie deszczówkę z wodą nalaną z kranu. Co zaobserwujecie? Jakie wnioski możecie wyciągnąć ze swoich obserwacji?

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono układ wybranych elementów ilustracji (wycinki z gazet, zdjęcia)
- » usunięto wybrane elementy ilustracji (kółka ze znakami zapytania)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » skutki nadmiaru lub braku deszczu

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » obserwacje kropeł wody na kranie (po stronie kurka z zimną wodą) w trakcie mycia rąk gorącą wodą i wyciąganie wniosków
- » dobieranie przygotowanych ilustracji dotyczących suszy, pustyni, ulewy, powodzi do etykiet z opisującymi je zdaniami
- » nazywanie skutków długotrwałych opadów i przewlekłego braku deszczu, a także miejsc występowania tych zjawisk (np. *pustynia*)
- » zapisywanie z pamięci nowo poznanych wyrazów: *deszcz, ulewa, susza, powódź*
- » uzupełnianie zdań nowo poznanymi wyrazami, np. *Jeśli długo pada deszcz, to jest*
- » przypomnienie zadań służb ratowniczych w sytuacjach klęsk żywiołowych

Piktogramy:

- » **tablica:** *bezpieczny, deszcz, dorosły, doświadczenie, dużo, dziecko, kropla, lekki, ciężki, mało, nalewać, niebezpieczny, obserwować, pada deszcz, porównywać, powódź, pustynia, suchy, mokry, szklanka, woda*
- » **polecenia:** *Wykonaj doświadczenie z osobą dorosłą, Kiedy deszcz jest niebezpieczny?*

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicja pojęcia *przezroczysty*

11 listopada
Narodowe Święto
Niepodległości

Gazeta Przyjazna
Czasopismo klasy 2 Numer 4

Narodowe Święto Niepodległości

Dawno temu Polska na wiele lat utraciła niepodległość. Jej terytorium podzieliły między siebie sąsiednie państwa – Rosja, Prusy i Austria. Jednak Polacy nadal dbali o swoje tradycje, kulturę i polską mowę. Dopiero po zakończeniu pierwszej wojny światowej, w listopadzie 1918 roku, Polska odzyskała niepodległość. Na czele odrodzonego państwa stanął Józef Piłsudski. Od tamtej pory 11 listopada to jedna z najważniejszych dat w historii Polski. Ten dzień nazywamy Narodowym Świętem Niepodległości. Obchodzimy go bardzo uroczystie i radośnie.

Ulan Legionów Polskich, które walczyły w pierwszej wojnie światowej

Józef Piłsudski

36 GAZETA PRZYJAZNA – 11 LISTOPADA

SPOTKANIE Z POEZJĄ

Ludwik Wiszniewski

11 listopada

Dzisiaj wielka jest rocznica
Jedenasty Listopada!
Tym, co zmarli za Ojczyznę,
hold wdzięczności Polska składa.
Im to bowiem zawdzięczamy
wolność – polską mowę w szkole.
To, że tylko z ksiąg historii
poznajemy dziś niewolę.
Uroczście biją dzwony,
w mieście flagi rozwinięto
i me serce się raduje,
że obchodzę Polski święto.

Jak zrobić:
biało-czerwone liście

Z ŻYCIA KLASY

Nasze przygotowania do Święta Niepodległości

37

Strona: 36

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono kolorystykę wybranych elementów ilustracji (nazwa gazety)

Strona: 37

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono wielkość wybranych elementów ilustracji (dzieci z balonikami)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » szacunek dla symboli narodowych
- » wyjaśnienie pojęć *niepodległość*, *zaborcy*

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » zastąpienie malowania liści wykonaniem flagi
- » rozmowa o tym, jak obchodzimy święto niepodległości
- » wskazanie państw zaborczych na historycznej mapie Polski
- » wycieczka do miejsc pamięci narodowej
- » powtórzenie wiadomości o Polsce – przypomnienie symboli narodowych, hymnu, stolicy, wskazanie położenia Polski na mapie Europy
- » pisanie odpowiedzi na pytania związane z wiedzą o Polsce
- » opisywanie sposobów spędzania świąt narodowych
- » tworzenie tekstu ze zdań typu *prawda/falsz*, np. *11 listopada wszyscy idziemy do szkoły./ 11 listopada idziemy na defiladę.*

Piktogramy:

- » **tablica:** 11 listopada, część, dzień świąteczny, dzwon, fajerwerki, flaga, gazeta, Józef Piłsudski, mówić po polsku, niewola, wolność, numer czwarty, państwa, podzielić, Polacy, Polska, szkoła, uczyć się, walka, Wojsko Polskie, zabrać

Konieczne jest wprowadzenie i omówienie z dzieckiem symbolicznych pojęć *niewola* i *wolność*.

Tablicę piktogramową można wykorzystać do sprawdzenia rozumienia treści zawartych w czytance.

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicje pojęć: *niepodległość*, *terytorium*, *hold*

Maria Kownacka

O czterech synach mamy pogody

Była sobie mama pogoda – wspaniała,
piękna i wiecznie młoda! Miała czterech
synów – wiatrów.

Wiatr północny – mroźny i mocny – zimą
przelatywał, tumany śniegu podrywał, dął, podnosił
zamięcie, zawiewa hulała po świecie!

Południowy – zabijaka – prześcigał w locie
najszybszego ptaka. Mieszkał nad morzem
błękitnym, był szalony i zbytny¹. W rozpędzie
przeskakiwał poprzez szczyty Tatr, a ludzie wtedy
wołali: Wieje halny wiatr! Ale czasami wiał
łagodnie i kwiaty pyłkiem zapylał, było słonecznie,
pogodnie, huśtał nad kwiatem motyla.

Wschodni wiatr matki nie słuchał i suszą na pola
dmuchał. Leciał od strony, skąd słonko wschodzi;
gdy wiał za długo – roślinom szkodził...

Zachodni leciał znad wielkich mórz
– dużo wilgoci ze sobą niósł. Kto chce, niech spyta
mądrego dziada – jak wiatr zachodni – wtedy
deszcz pada!

¹ zbytny – taki, który lubi żarty, figle.

38
O CZTERECH SYNACH MAMY POGODY

Kierunki świata

Dokładnie o godzinie dwunastej w południe wyszliśmy na boisko. Pani poprosiła, żebyśmy się ustawili tyłem do słońca, tak aby cień padał na wprost nas, i zaznaczyli kredą miejsce, w którym stoimy.

– A teraz możecie sami wyznaczyć kierunki świata. Przed wami jest północ. Za wami południe. Prawa ręka wskazuje wschód, a lewa...

– Zachód! – wykrzyknęliśmy.

Potem każdy rysował na boisku strzałki wskazujące kierunki świata.

Chcieliśmy się dowiedzieć, czy są tylko cztery kierunki i jak można je wyznaczyć o innej porze dnia. Rozmawialiśmy o tym, do czego się przydaje ich znajomość. Ciekawiło nas, dlaczego pokazane są na mapach.

Szymek powiedział, że w czasie podróży wyznaczali z dziadkiem kierunki świata za pomocą kompasu.

My też postanowiliśmy zobaczyć, jak działa kompas, który mamy w klasie.

1. Jak nazywali się czterej synowie pogody z wiersza? Powiedz coś o każdym z nich.
2. Wyjdźcie przed szkołę w słoneczny dzień w samo południe. Ustawcie się tyłem do słońca. Nazwijcie kierunki, które są: przed wami, za wami, po waszej prawej stronie i po lewej.
3. Czy wiesz, co to jest kompas i do czego się go używa? Wskaż północ za pomocą kompasu.

39

Strona: 38

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (kwiaty)

Strona: 39

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Jak się nazywali synowie mamy pogody? Opowiedzcie o każdym z nich.
2. Wyjdźcie przed szkołę w słoneczny dzień w samo południe. Ustawcie się tyłem do słońca. Nazwijcie kierunki, które są: przed wami, za wami, po waszej prawej stronie i po lewej.
3. Dowiedzcie się, co to jest kompas i do czego się go wykorzystuje. Wyznaczcie kierunki świata za pomocą kompasu.

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » baśniowość tekstu czytanki
- » nazywanie i oznaczanie stron świata

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » wskazywanie przez uczniów północy, wschodu, południa i zachodu na mapie Polski
- » pisanie z pamięci nazw kierunków świata
- » pokazywanie dużych miast na północy, wschodzie, południu i zachodzie Polski – zabawa z mapą
- » wskazywanie państw sąsiadujących z Polską w powiązaniu z kierunkami świata
- » określanie cech wiatrów na podstawie tekstu i zapisywanie w zeszytcie
- » odpowiedzi na pytania związane z tekstem
- » opowiadanie treści bajki własnymi słowami

Piktogramy:

- » **tablica:** cień, gorący, kompas, mama pogoda, mokry, południowy, powolny, północny, silny, słaby, suchy, syn, szybki, trąba powietrzna, wiatr, wietrzyk, wschodni, zachodni, zimny
- » **polecenia:** Jak nazywali się synowie mamy pogody?

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicje pojęć: tuman, hulać, zbytny, wilgoć

Maria Kownacka

O czterech synach mamy pogody

Była sobie mama pogoda – wspaniała, piękna i wiecznie młoda! Miała czterech synów – wiatrów.

Wiatr północny – mroźny i mocny – zimą przelatywał, tumany śniegu podrywał, dął, podnosił zamiecie, zawiewa hulala po świecie!

Południowy – zabijaka – prześcigał w locie najszybszego ptaka. Mieszkał nad morzem błękitnym, był szalony i zbytny¹. W rozpędzie przeskakiwał poprzez szczyty Tatr, a ludzie wtedy wołali: Wieje halny wiatr! Ale czasami wiał łagodnie i kwiaty pyłkiem zapylał, było słonecznie, pogodnie, huśtał nad kwiatem motyla.

Wschodni wiatr matki nie słuchał i suszą na pola dmuchał. Leciał od strony, skąd słonko wschodzi; gdy wiał za długo – roślinom szkodził...

Zachodni leciał znad wielkich mórz – dużo wilgoci ze sobą niósł. Kto chce, niech spyta mądrego dziada – jak wiatr zachodni – wtedy deszcz pada!

¹ zbytny – taki, który lubi żarty, figle.

Kierunki świata

Dokładnie o godzinie dwunastej w południe wyszliśmy na boisko. Pani poprosiła, żebyśmy się ustawili tyłem do słońca, tak aby cień padał na wprost nas, i zaznaczyli kredą miejsce, w którym stoimy.

– A teraz możecie sami wyznaczyć kierunki świata. Przed wami jest północ. Za wami południe. Prawa ręka wskazuje wschód, a lewa...

– Zachód! – wykrzyknęliśmy.

Potem każdy rysował na boisku strzałki wskazujące kierunki świata.

Chcieliśmy się dowiedzieć, czy są tylko cztery kierunki i jak można je wyznaczyć o innej porze dnia. Rozmawialiśmy o tym, do czego się przydaje ich znajomość. Ciekawiło nas, dlaczego pokazane są na mapach.

Szymek powiedział, że w czasie podróży wyznaczali z dziadkiem kierunki świata za pomocą kompasu.

My też postanowiliśmy zobaczyć, jak działa kompas, który mamy w klasie.

1. Jak nazywali się czterej synowie pogody z wiersza? Powiedz coś o każdym z nich.
2. Wyjdźcie przed szkołę w słoneczny dzień w samo południe. Ustawcie się tyłem do słońca. Nazwijcie kierunki, które są: przed wami, za wami, po waszej prawej stronie i po lewej.
3. Czy wiesz, co to jest kompas i do czego się go używa? Wskaż północ za pomocą kompasu.

Strona: 39

Tekst zaadaptowany:

Kierunki świata

Dokładnie o godzinie dwunastej w południe wyszliśmy na boisko. Pani poprosiła, żebyśmy ustawili się tyłem do słońca, tak aby nasz cień był dokładnie na wprost nas, i zaznaczyli kredą miejsce, w którym stoimy.

– A teraz możecie sami wyznaczyć kierunki świata. Przed wami jest północ. Za wami południe. Prawa ręka wskazuje wschód, a lewa...

– Zachód! – wykrzyknęliśmy.

Potem każdy rysował na boisku strzałki wskazujące kierunki świata. Chcieliśmy się dowiedzieć, czy są tylko cztery kierunki świata. Pytaliśmy, jak można je wskazać o innej porze dnia. Rozmawialiśmy o tym, do czego przydaje się znajomość kierunków świata. Ciekawiło nas, dlaczego pokazane są na mapach.

Szymek powiedział, że w czasie podróży określali z dziadkiem kierunki świata za pomocą kompasu. My też postanowiliśmy zobaczyć, jak działa kompas, który mamy w klasie.

Jak wieje wiatr?

- Czy wiatr można zobaczyć? Obejrzyj zdjęcia. Po czym można poznać, że wieje wiatr?

Wiatr to ruch powietrza. Może wieć z różnych kierunków. Na przykład: wiatr północny wieje z północy, a wiatr zachodni wieje z zachodu.
- Wiatr może wieć szybciej lub wolniej. Można to sprawdzić za pomocą wiatraczka, na którym narysujecie dużą kropkę. Przygotujcie taki wiatraczek w klasie. Obserwujcie przez minutę, ile razy obróci się wiatraczek. Zapiszcie pomiary.

- Nadmuchaj balonik. Następnie wypuszczaj z niego powietrze w kierunku drobnych skrawków papieru. Co zaobserwowałaś/zaobserwowałes?

CHCIECIE WIEDZIEĆ WIĘCEJ?

Groźnym zjawiskiem jest trąba powietrzna. To wirujący słup powietrza. Trąbie powietrznej towarzyszy silny wiatr.

Jak wykorzystuje się siłę wiatru?

wiatraki

W nowoczesnych wiatrakach montuje się specjalne urządzenia, które zamieniają energię wiatru na energię elektryczną.

Wiatr może być bardzo użyteczny. Jego siła sprawia, że poruszają się żaglowce i skrzydła wiatraków. Dawniej wykorzystywano wiatraki do nawadniania pól uprawnych i mielenia ziarna na mąkę.

Wiatr pomaga niektórym roślinom w rozmnażaniu się, przenosząc ich nasiona.

- Do czego można wykorzystać siłę wiatru?
- Czy wiesz, kiedy i dlaczego wiatr może być niebezpieczny?
- Zorganizujcie zawody. Przygotujcie na stole tor lub labirynt. Przesuwajcie drobne przedmioty za pomocą powietrza wydmuchiwanego przez takie same słomki. Od czego zależy, kto wygra?

40 **JAK WIEJE WIATR?**
41

Strona: 40

Teksty poleceń przed adaptacją:

- Czy wiatr można zobaczyć? Obejrzyjcie zdjęcia. Co wskazuje na to, że wieje wiatr? Podajcie inne przykłady.
- Sprawdźcie przez kilka wietrznych dni, jak szybko wieje wiatr. Możecie to zrobić za pomocą wiatraczka, na którym narysujecie dużą kropkę. Jeśli wiatr nie będzie zbyt silny, kropka pomoże wam policzyć, ile razy obróci się wiatraczek. Czas obserwacji odmierzcie za pomocą klepsydry lub stopera. Zapiszcie pomiary.
- Nadmuchajcie balonik. Następnie wypuszczajcie z niego powietrze w kierunku drobnych skrawków papieru. Co zaobserwowałeś?

Strona: 41

Teksty poleceń przed adaptacją:

- Do czego można wykorzystać siłę wiatru?
- Porozmawiajcie o tym, kiedy i dlaczego wiatr może być niebezpieczny.
- Zorganizujcie zawody. Przygotujcie na stole tor lub labirynt. Przesuwajcie drobne przedmioty za pomocą powietrza wydmuchiwanego przez takie same słomki. Od czego zależy, kto wygra?

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (chmury)
- » zmieniono układ wybranych elementów ilustracji (zdjęcia w kółkach)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » niewidzialność samego wiatru

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » doświadczenie wiatru, zwłaszcza silnego
- » sprawdzenie, czy łatwiej idzie się z wiatrem czy pod wiatr
- » wybieranie ze zbioru ilustracji pogodowych tych, na których widać skutki wiejącego wiatru
- » dobieranie przymiotników do rzeczownika *wiatr*
- » układanie zdań z rozsypanki wyrazowej
- » nazywanie i porównywanie urządzeń wykorzystujących siłę wiatru dawniej i dziś

Piktogramy:

- » **tablica:** balon, dmuchać, doświadczenie, elektrownia wiatrowa, klepsydra, mierzyć, poruszać, powietrze, ruch, skrawki papieru, szybkość, wiatraczek, wiatrak, żaglowiec, żaglówka
- » **polecenia:** Wykonaj doświadczenie z wiatraczkiem z czarną kropką. Wykonaj doświadczenie z balonikiem. Zapisz, co zaobserwowałaś/zaobserwowałes

Strona: 42

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Zaproponujcie odpowiedzi na pytania zawarte w wierszu.
2. Wymyślcie pytania dotyczące ilustracji. Wykorzystajcie do tego wyobraźnię.
3. Załóżcie klasową księgę pytań. Zapisujcie w niej swoje pytania, na które chcielibyście poznać odpowiedzi.
4. Dokończcie pytania zapisane na domkach. Zaproponujcie odpowiedzi i je zapiszcie.

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (krzaki)

Strona: 43

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (krzaki, twarz Księżycy, ćma)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » baśniowy charakter ilustracji
- » abstrakcyjny i poetycki charakter pytań w wierszu – nie wymagają one szczegółowych odpowiedzi

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » wskazanie autora wiersza i tytułu
- » omówienie budowy wiersza
- » zadawanie pytań w parach
- » dopisywanie zakończeń pytań i próba odpowiedzi na nie
- » zabawa w klasowy słoik pytań – dzieci piszą pytania, wrzucają do słoika, losują karteczki i odpowiadają na nie
- » zabawy w zadawanie pytań z wykorzystaniem tablicy piktogramowej

Piktogramy:

- » **tablica:** *Co?, Czy?, Dlaczego?, Gdzie?, Ile?, Jak?, Jaki? Który?, Kiedy?, Kto?, Który z kolei?, pytanie*

- » **polecenia:** *Załóżcie księgę pytań*

Pierwsza tablica piktogramowa została wykorzystana do przypomnienia dotychczas poznanych symboli pytań, można się do niej odwoływać za każdym razem, gdy zachodzi potrzeba sformułowania pytania przez dziecko. Wskazane jest, aby nauczyciel, zwracając się do dziecka z pytaniem, również pokazywał właściwy symbol.

Roksana Jędrzejewska-Wróbel

Jeziro i gwiazdy

To miało być „naukowe popołudnie”. Zuzia zaprosiła dzieci z klasy, a mama przyrzekała jej, że pozwoli każdemu popatrzeć przez swój teleskop, a potem opowie im o gwiazdach. Lena, Żaneta, Karol i Bartek byli tego bardzo ciekawi. Żadne z nich nie widziało nigdy ani teleskopu, ani astronoma. Kiedy jednak mama Zuzi otworzyła im drzwi, nieco się rozczarowali.

– Myślałem, że astronom zawsze trzyma w ręku kulę – powiedział Karol i pokręcił głową. – I ma takie śmieszne włosy. Jak Kopernik.

Niestety. Mama Zuzi zdecydowanie nie wyglądała jak Kopernik.

Kiedy podeszli do teleskopu, spotkała ich kolejna niespodzianka.

– Niebo się zachmurzyło i nie widać gwiazd. Musimy poczekać – powiedziała mama i zrobiła wszystkim kakao.

– Co teraz będziemy robić? – zapytała Lena, kiedy odstawili kubki.

– Nudzić się... – Bartek westchnął.

– Może w coś pogramy? – zaproponowała Żaneta i właśnie wtedy... w całym mieszkaniu zgasło światło.

Nikt nie miał pomysłu, w co można się bawić po ciemku, więc siedzieli w milczeniu. W końcu Zuzia podeszła do okna i odsunęła zasłonę. Do pokoju wpadł snop światła ulicznej lampy, a razem z nim...

– Co to jest? – Przestraszona Lena aż podskoczyła na fotelu.

Na podłodze przy oknie pojawił się wielki, ciemny kształt,

który przy każdym ruchu zastanęki próbował wpełznąć na dywan.

– To jest po prostu czarna plama – powiedział Karol, ale na wszelki wypadek podkuili nogi i głębiej wcisnęli się w kąt kanapy.

– Nieprawda, to nie jest żadna plama, tylko granatowa kaluża – zaprotestowała Żaneta.

– To nie jest kaluża, to jest jezioro. Podłogowe Jezioro – zachichotał Bartek.

– Tak, to jezioro! I pływa po nim łódka! – Zuzia machnęła nogą i jej kapeć wylądował na samym środku Podłogowego Jeziora, które zakolysało się łagodnie.

– To jest zaczarowane jezioro. Mieszka tam śpiąca rusalka, która potrafi zamieniać kamienie w gwiazdy – wyszeptowała Lena.

– Ale najpierw trzeba ją obudzić – powiedziała Żaneta.

I zaczęła śpiewać. Nikt nie znał tej piosenki, była w obcym języku i pewnie dlatego brzmiała jak czarodziejskie zaklęcie.

Strona: 45

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono układ i wielkość obrazka ilustrującego tekst
- » zmieniono kolorystykę wybranych elementów ilustracji (tło tekstu)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » podwójny charakter tekstu – relacja z tego, co się rzeczywiście zdarzyło, i opowiadanie wymyślone przez dzieci
- » różne sposoby spędzania czasu
- » emocje przeżywane przez dzieci

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » przypomnienie czytanki z klasy pierwszej o mamie Zuzi
- » opowiadanie o tym, co można robić w domu z koleżankami i kolegami
- » podzielenie uczniów na grupy, z których jedna ma za zadanie zrelacjonowanie wszystkiego, co naprawdę się zdarzyło, a druga – tego, co wymyśliły dzieci
- » malowanie plamy i próba opowiedzenia o tym, co ona przedstawia – tworzenie własnych historii

Piktogramy:

- » **tablica:** astronom, brak światła, ciemny, cień, czarodziejski, dzieci, gwiazdy, jasny, mama, naprawiony, obserwować, odwiedzać, opowiadać, opowiadanie, pochmurno, rozczarowany, światło, teleskop, wymyślać, zaniepokojony, Zuzia
- » **polecenia:** O czym było opowiadanie?. Wymyślcie w grupach opowiadania. Przedstawcie opowiadanie kolegom, Namaluj czarodziejski obrazek

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicje pojęć: teleskop, astronom, snop światła, rusalka, wredny, wodnik

A może po prostu dlatego, że była bardzo piękna? Albo dlatego, że dzieci słuchały jej w ciemności? Wpatrzono w piękne Podłogowe Jezioro, po którym płynęła łódka, miały wrażenie, że za chwilę wynurzy się z niego najprawdziwsza rusalka i spełni wszystkie ich życzenia. Ale rusalka się nie pojawiała...

– Może oślepnęła? Albo uwięził ją potwór? Jakiś wredny wodnik? – Karol się zaniepokoił.

Dzieci drgnęły, gotowe natychmiast wyruszyć na poszukiwanie rusalki, żeby uratować ją z łap wrednego wodnika, kiedy nagle...

– Korki naprawione! – zawołała mama, a w pokoju rozbiły światło, zabierając ze sobą Podłogowe Jezioro, rusalkę i wodnika. Zostawiło tylko łódkę, która natychmiast zamieniła się w zwykły kapeć.

– Jaka szkoda... – Lena poprawiła okulary. – Gdzie ono jest?

– Tam – powiedziała Zuzia, wskazując palcem na mały zegar.

– Jak zegar na parapecie zamienił się w jezioro na podłodze? – Bartek nie rozumiał.

– Magia wyobraźni. – Mama Zuzi się uśmiechnęła. – A teraz chodźcie, popatrzmy na gwiazdy. Czy potraficie sobie wyobrazić, że niektórych już od dawna nie ma, a my ciągle widzimy ich światło?

1. O czym było opowiadanie?
2. Wymyślcie w grupach historyjki. Przedstawcie je kolegom.
3. Namalujcie obrazki, na których będzie coś czarodziejskiego. Zróbcie z nich książkę „Spacer w wyobraźni”.

W czasie deszczu dzieci się nie nudzą

Dom Kultury proponuje

- 6 XI Turniej szachowy
- 9 XI Europejski Dzień Wynalazcy – warsztaty klubu „Młodsi Odkrywczy”
- 11 XI Parada na ulicy 11 Listopada
- 13 XI Warsztaty muzyczne „W krainie muzyki”
- 14 XI Dzień Seniora – wręczenie dziecięcych nagród w plebiscycie „Aktywna babcia, aktywny dziadek”
- 16 XI Międzynarodowy Dzień Tolerancji – spotkanie z psychologiem
- 17 XI Projekcja filmu „Za siódmą górą”
- 21 XI Kurs języka migowego
- 23 XI Otwarcie wystawy „Dawne instrumenty muzyczne”
- 24 XI Światowy Dzień Tańca – występ zespołu tanecznego „Hej-Hop”
- 25 XI Światowy Dzień Pluszowego Misia – otwarcie wystawy zabawek
- 27 XI Teatr cieni „Ucieczka Smoków” w wykonaniu klasy 2a
- 29 XI Katarzynki i andrzejki

1. Jakich informacji brakuje w programie Domu Kultury?
2. Wymyślcie w grupach treść filmu pod tytułem „Za siódmą górą”. Przygotujcie plakat zachęcający do obejrzenia tego filmu.
3. Wymyśl, co można robić, kiedy pada deszcz.

Strona: 46

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Jak rozumiecie słowa mamy Zuzi: „magia wyobraźni”?
2. Do czego może się przydać wyobraźnia?
3. Przedstawcie w grupach scenki, które podpowie wam wyobraźnia. Zaprezentujcie je koleżankom i kolegom.
4. Zaprojektujcie książkę pod tytułem „Spacer w wyobraźni”. Możecie w niej zamieścić swoje obrazki, wiersze i opowiadania.

Strona: 47

Teksty poleceń przed adaptacją:

5. Przeczytajcie propozycje Domu Kultury. O jakie informacje należałoby uzupełnić afisz?
6. Wymyślcie w grupach treść filmu pod tytułem „Za siódmą górą”. Przygotujcie plakat zachęcający do obejrzenia tego filmu.
7. Co ciekawego można robić podczas deszczu? Podajcie swoje propozycje.

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » pojęcie wyobraźni (można odnieść się do dziecięcego określenia *na niby*)
- » odczytywanie informacji z programu
- » sposoby spędzania czasu wolnego

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » porównywanie wyobrażeń/marzeń dzieci
- » uzupełnianie zdań typu: *Wyobrażam sobie, że; Marzę o*
- » opowiadanie o tym, co można robić w domu; wymiana pomysłów na bezpieczne, mądre i twórcze spędzanie czasu
- » wykonanie ilustracji na temat tego, co można robić w domu, gdy pada deszcz
- » układanie z rozsypanki wyrazowej zdań opisujących ciekawe sposoby spędzania czasu w domu
- » wybór trzech punktów programu, w których uczeń chciałby uczestniczyć
- » sprawdzenie w kalendarzu i zapisanie w zeszycie nazw świąt w listopadzie
- » porównanie listy świąt listopadowych z propozycjami Domu Kultury
- » rozmowa na temat andrzejek i katarzynek

Piktogramy:

- » **tablica:** dom kultury, Dzień Misia, Dzień Seniora, Dzień Tańca, Dzień Tolerancji, film, język migowy, katarzynki i andrzejki, klub odkrywców, lubić, muzyka, nie lubić, nie nudzić się, nudzić się, parada, program, teatr cieni, turniej szachowy, wystawa dawnych instrumentów
- » **połączenia:** Wymyśl, co można robić w czasie deszczu

Roksana Jędrzejewska-Wróbel

Jeziro i gwiazdy

To miało być „naukowe popołudnie”. Zuzia zaprosiła dzieci z klasy, a mama przyrzeka jej, że pozwoli każdemu popatrzeć przez swój teleskop, a potem opowie im o gwiazdach. Lena, Żaneta, Karol i Bartek byli tego bardzo ciekawi. Żadne z nich nie widziało nigdy ani teleskopu, ani astronoma. Kiedy jednak mama Zuzi otworzyła im drzwi, nieco się rozczarowali.

– Myślałem, że astronom zawsze trzyma w ręku kulę – powiedział Karol i pokręcił głową. – I ma takie śmieszne włosy. Jak Kopernik.

Niestety, Mama Zuzi zdecydowanie nie wyglądała jak Kopernik.

Kiedy podeszli do teleskopu, spotkali ich kolejna niespodzianka.

– Niebo się zachmurzyło i nie widać gwiazd. Musimy poczekać – powiedziała mama i zrobiła wszystkim kakao.

– Co teraz będziemy robić? – zapytała Lena, kiedy odstawiła kubki.

– Nudzić się... – Bartek westchnął.

– Może w coś pogramy? – zaproponowała Żaneta i właśnie wtedy... w całym mieszkaniu zgasło światło.

Nikt nie miał pomysłu, w co można się bawić po ciemku, więc siedzieli w milczeniu. W końcu Zuzia podeszła do okna i odsunęła zasłonę. Do pokoju wpadł snop światła ulicznej lampy, a razem z nim...

– Co to jest? – Przestraszona Lena aż podskoczyła na fotelu.

Na podłodze przy oknie pojawił się wielki, ciemny kształt,

który przy każdym ruchu zastanki próbował wpełznąć na dywan.

– To jest po prostu czarna plama – powiedział Karol, ale na wszelki wypadek podkułił nogi i głębiej wcisnął się w kąt kanapy.

– Nieprawda, to nie jest żadna plama, tylko granatowa kałuża – zaprotestowała Żaneta.

– To nie jest kałuża, to jest jezioro. Podłogowe Jezioro – zachichotał Bartek.

– Tak, to jezioro! I pływa po nim łódka! – Zuzia machnęła nogą i jej kapeć wyślizgnął na samym środku Podłogowego Jeziora, które zakolysało się łagodnie.

– To jest zaczarowane jezioro. Mieszka tam śpiąca rusalka,

która potrafi zamieniać kamienie w gwiazdy – wyszeptala Lena.

– Ale najpierw trzeba ją obudzić – powiedziała Żaneta.

I zaczęła śpiewać. Nikt nie znał tej piosenki, była w obcym języku i pewnie dlatego brzmiała jak czarodziejskie zaklęcie.

A może po prostu dlatego, że była bardzo piękna? Albo dlatego, że dzieci słuchały jej w ciemności? Wpatrzona w piękne Podłogowe Jezioro, po którym płynęła łódka, miały wrażenie, że za chwilę wynurzy się z niego najprawdziwsza rusalka i spełni wszystkie ich życzenia. Ale rusalka się nie pojawiała...

– Może ogłuchła? Albo uwięził ją potwór? Jakiś wredny wodnik? – Karol się zaniepokoił.

Dzieci drgnęły, gotowe natychmiast wyruszyć na poszukiwanie rusalki, żeby uratować ją z łap wrednego wodnika, kiedy nagle...

– Korki naprawione! – zawołała mama, a w pokoju rozbłysło światło, zabierając ze sobą Podłogowe Jezioro, rusalkę i wodnika. Zostawiło tylko łódkę, która natychmiast zamieniła się w zwykły kapeć.

– Jaka szkoda... – Lena poprawiła okulary. – Gdzie ono jest?

– Tam – powiedziała Zuzia, wskazując palcem na mały zegar.

– Jak zegar na parapecie zamienił się w jezioro na podłodze? – Bartek nie rozumiał.

– Magia wyobraźni. – Mama Zuzi się uśmiechnęła. – A teraz chodźcie, popatrzmy na gwiazdy. Czy potraficie sobie wyobrazić, że niektórych już od dawna nie ma, a my ciągle widzimy ich światło?

1. O czym było opowiadanie?
2. Wymyślcie w grupkach historyjki. Przedstawcie je kolegom.
3. Namalujcie obrazki, na których będzie coś czarodziejskiego. Zróbcie z nich książkę „Spacery w wyobraźni”.

Strony: 44–45–46

Tekst zaadaptowany:

Jeziro i gwiazdy

Zuzia zaprosiła do domu dzieci z klasy. Mama obiecała, że pozwoli każdemu popatrzeć przez swój teleskop, a potem opowie o gwiazdach. Lena, Żaneta, Karol i Bartek byli tego bardzo ciekawi. Żadne z nich nie widziało nigdy ani teleskopu, ani astronoma.

Kiedy podeszli do teleskopu, spotkali ich niespodzianka.

Mama Zuzi powiedziała: – Niebo się zachmurzyło i nie widać gwiazd. Musimy poczekać.

Lena zapytała: – Co teraz będziemy robić?

Bartek westchnął: – Nudzić się...

Żaneta zaproponowała: – Może w coś pogramy? – i właśnie wtedy... w całym mieszkaniu zgasło światło.

Nikt nie miał pomysłu, w co można się bawić po ciemku, więc siedzieli w milczeniu. W końcu Zuzia podeszła do okna i odsunęła zasłonę. Do pokoju wpadło światło z latarni.

Na podłodze przy oknie pojawił się wielki, ciemny kształt.

Przestraszona Lena zapytała: – Co to jest?

Karol powiedział: – To jest po prostu czarna plama – na wszelki wypadek jednak podkułił nogi i głębiej wcisnął się w kąt kanapy.

Żaneta zaprotestowała: – Nieprawda, to nie jest żadna plama, tylko granatowa kałuża.

Bartek zaśmiał się: – To jest Podłogowe Jezioro.

Zuzia rzuciła kapeć na środek Podłogowego Jeziora i powiedziała: – Tak, to jezioro! I pływa po nim łódka!

Lena wyszeptala: – To jest zaczarowane jezioro. Mieszka tam śpiąca rusalka, która zamienia kamienie w gwiazdy.

Żaneta chciała obudzić rusalkę i zaczęła śpiewać. Dzieci słuchały piosenki, która brzmiała jak zaklęcie. Ale rusalka się nie pojawiała...

Karol się zaniepokoił: – Może nie słyszy? Albo uwięził ją potwór?

Dzieci drgnęły, gotowe natychmiast wyruszyć na poszukiwanie rusalki, żeby uratować ją z łap wrednego potwora, kiedy nagle...

W pokoju zapaliło się światło i mama zawołała: – Korki naprawione!

I wtedy zniknęły Podłogowe Jezioro, rusalka i potwór. Został tylko kapeć, który wcześniej był łódką.

Lena poprawiła okulary i powiedziała: – Gdzie jest jezioro?

Zuzia wskazała palcem na zegar i powiedziała: – Tam.

Bartek nie rozumiał: – Jak zegar na parapecie zamienił się w jezioro na podłodze?

Mama Zuzi się uśmiechnęła: – Magia wyobraźni. A teraz chodźcie, popatrzmy na gwiazdy.

Strona: 48

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Przyjrzyjcie się ilustracji. Wymyślcie do niej opowieść, która zainteresuje czytelników lub słuchaczy.

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (mandolina, dom, zegar)

Strona: 49

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Wybierzcie dowolny rekwizyt z baśniowej rekwizytorni. Wymyślcie opowieść, w której odegra on ważną rolę.
2. Wyobraźcie sobie, że znaleźliście zaczarowany pędzel. Namalowaliście nim bramę. Nacisnęliście klamkę. Brama się otworzyła i... Jak myślicie, co mogło się znajdować za bramą? Zaproponujcie dalszy ciąg tej historii. Może być ona równie nieprawdopodobna jak zaczarowany pędzel.
3. Dokończcie opowieść. Narysujcie do niej ilustrację.
4. Ułóżcie dowolne teksty, które mogą trafić do tej komnaty. Nadajcie im tytuły.

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (kula, kamień)
- » zmieniono wielkość wybranych elementów ilustracji (maska, kapelusz)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » baśniowy wymiar ilustracji
- » wybór jednego zadania do wykonania (konieczne jest zapoznanie dziecka ze wszystkimi możliwościami)

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » próba odegrania fragmentu jednego z opowiadań wymyślonych przez uczniów
- » nazywanie baśniowych rekwizytów (np. *maska, cylinder, peleryna*)
- » układanie opowieści zaczynających się od słów: *Zakładam maskę i*
- » wybieranie określeń do podanych rzeczowników, np. *pędzel – czarodziejski, duży, brudny*

Piktogramy:

- » **tablica:** bajka, brama, smutny, czarodziejski, dzieci, księżniczka, opowiadanie, pędzel, przestraszony, pomagać, potwór, przyjaciel, rycerz, smok, szczęśliwy, ślub, uciekać, walczyć, więzienie, wymyślać, zamek, zaułek słówek
- » **polecenia:** Wybierz i wykonaj jedno zadanie

W tablicy piktogramowej zostały dodane baśniowe elementy do wykorzystania podczas tworzenia przez dziecko opowieści.

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicje pojęć: *rekwizyt*

Justyna Bednarek

Skąd się wzięła muzyka?

Czy muzyką można opowiedzieć różne historie, wyrazić uczucia i skutecznie odpędzić nudę?

Tak pewnie uważali nasi przodkowie dawno temu, gdy mieszkali jeszcze w jaskiniach. Śpiewem opowiadali przygody, które przeżyli podczas polowania. Śpiewali po to, żeby przegonić burzę, bo wierzyli, że jest to możliwe. Albo po to, żeby uczynić swoją pracę przyjemniejszą. Od śpiewania zaczęła się muzyka, jaką znamy dziś.

Pierwszym instrumentem muzycznym był ludzki głos. Potem pojawiły się następne. Co jakiś czas archeologowie znajdują bardzo stare instrumenty. Na przykład grzechotkę w formie bransoletki, która wydawała dźwięk, gdy się poruszało ręką lub nogą. Albo grzechotkę z wysuszonego owocu tykwy. Innym razem piszczałkę lub gwizdek z kości zwierzęcia, fragment glinianego rogu, a nawet kawałek bębna szczelinowego.

Bęben szczelinowy to wydrążony pień drzewa, w którym zrobione są dwa podłużne otwory, czyli szczeliny. Na takim instrumencie gra się palcami. W zależności od tego, w które miejsce muzyk uderzy, powstają inne dźwięki.

bęben szczelinowy

Na bębnie szczelinowym, nazywanym także tam-tamem, do dziś grają mieszkańcy Afryki. Znany jest również w Ameryce i Azji. Uderzając w tam-tamy, mieszkańcy wiosek przekazywali sobie ważne informacje na odległość. Używali go tak, jak my dziś używamy telefonu.

Bo muzyką można naprawdę wiele opowiedzieć.

gra na bębnie szczelinowym

NOWE SŁOWO

Archeolog to naukowiec, który bada przeszłość człowieka na podstawie przedmiotów znajdujących podczas wykopalisk.

1. Posłuchajcie różnych utworów muzycznych. Podzielcie się wrażeniami, jakie wywołała w was muzyka.
2. Narysuj ilustrację do wybranego utworu.
3. Porozmawiajcie o tym, jaką muzykę lubicie. Przynieście ulubione płyty i zorganizujcie w klasie koncert.

50

SKĄD SIĘ WZIĘŁA MUZYKA?

51

Strona: 51

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Jak rozumiecie zdanie: „Muzyką można wiele opowiedzieć”?
2. Posłuchajcie dowolnego utworu muzycznego. Namalujcie do niego ilustrację. Podzielcie się wrażeniami, jakie wywołała w was muzyka.
3. Porozmawiajcie o tym, jaką muzykę lubicie. Zorganizujcie w klasie koncert.

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » ilustracja jaskiniowców z filmu (upewnienie się, że dzieci zdają sobie sprawę z tego, że nie ma prawdziwej fotografii jaskiniowców)
- » wprowadzenie wyrazu *archeolog*

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » wysłuchanie różnych utworów muzycznych oraz odbiór wibracji dźwięków
- » określanie tempa utworu – realizacja rytmiczna lub graficzna
- » zabawa w archeologów z mapą – poszukiwanie „skarbu” ukrytego wcześniej przez nauczyciela
- » zapoznanie się z różnymi instrumentami muzycznymi, porównanie ich z dawnymi instrumentami, przedstawionymi np. w internecie
- » podpisywanie ilustracji dawnych instrumentów i dobieranie do nich instrumentów współczesnych z podpisami
- » odpowiedzi na pytania do tekstu, m.in. ustalenie, skąd pochodzi muzyka
- » wykonanie w parach prostych instrumentów muzycznych, np. grzechotki, bębenka

Piktogramy:

- » **tablica:** archeolog, bęben, bębenek, dawniej, grać na bębnie, grzechotki, gwizdać, informacja, instrumenty muzyczne, jaskinia, ludzie, muzyka, polowanie, przygoda, śpiewać, uczucia, w przeszłości, wydobywać
- » **polecenia:** Posłuchaj muzyki, Namaluj ilustrację do wybranej muzyki

Józef Ratajczak
Cień na ścianie

Chodzi za mną cień
cały dzień.
A gdy słońce świecić przestanie
i lampę zapalę, cień siada przy mnie na ścianie.
Wyciągam rękę –
on mi podaje wielkie paluchy.
Poruszam głową,
on myśli, że uwierzę w duchy.
Więc składam palce
i na ścianę wpada zając.
Zjawia się koński łeb
i wielkie smoki dwa
na siebie napadają.
Wtedy gaszę światło
i wszystko znika.
Pokój, ściany, łóżko, drzwi.
I tylko mi się śni
noc, noc piękna jak muzyka.

1. Pobawcie się w tworzenie cieni na ścianie. Potrzebne będą ciemny pokój i latarka.
2. Kiedy nocą można zobaczyć cień?
3. Do zabawy z cieniami nie potrzeba zabawek. Czy znasz inne zabawy, do których nie są potrzebne zabawki?
4. Dokończ zdanie: „Widziałam/widziałem cień...”

52 CIEŃ NA ŚCIANIE 53

Strona: 52

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono układ wybranych elementów ilustracji (ramka wiersza, snop światła)

Strona: 53

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. W jaki sposób układać dłonie, żeby utworzyć cienie różnych postaci? Pobawcie się, wykorzystując latarkę lub lampkę.
2. Kiedy nocą można zobaczyć cień?
3. Do zabawy z cieniem nie potrzeba zabawek. W jakich innych zabawach można się posłużyć tylko wyobraźnią?
4. Ułóżcie wiersz rozpoczynający się słowami: „Chodzi za mną cień...”

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (obraz)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » sposób powstawania cienia

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » wskazanie tytułu i autora wiersza
- » opowiadanie treści wiersza
- » wybieranie z tekstu rzeczowników, określanie, czy należą do kategorii ludzi, zwierząt, rzeczy, roślin (uzupełnianie tabelki)
- » zapisanie w zeszycie rzeczowników w liczbie pojedynczej i mnogiej
- » odpowiedzi na pytania związane z treścią wiersza
- » układanie pytań do wiersza – praca w parach
- » zapisanie w zeszycie fragmentu wiersza

Piktogramy:

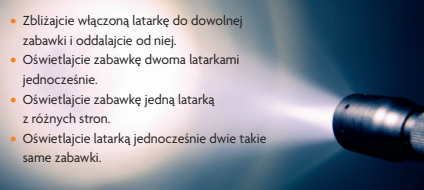
- » **tablica:** ciemny, cień, doświadczenie, dzień, lampa, latarka, noc, obserwować, patek, jasny, pomieszczenie, prosto, słońce, światło, światło słoneczne, świeca, teatr cieni, włączyć światło, zegar, zegar słoneczny, zgasić światło
- » **polecenia:** Kiedy w nocy można zobaczyć cień?, Kiedy można zobaczyć godzinę na zegarze słonecznym?

Jak powstaje cień?

1. Wyjdźcie w słoneczny dzień przed szkołę i wbijcie pionowo w ziemię patyk. To najprostszy przyrząd do obserwacji, skąd pada światło słoneczne i gdzie widać cień.
2. Czy wiesz, jak wygląda zegar słoneczny? Co jest potrzebne, aby odczytać godzinę na zegarze słonecznym?
3. Przeprowadźcie w ciemnym pomieszczeniu eksperymenty z wykorzystaniem latarek. Obserwujcie, jak się zmienia cień oświetlanych przedmiotów.

zegar słoneczny

- Zbliżajcie włączoną latarkę do dowolnej zabawki i oddalajcie od niej.
- Oświetlajcie zabawkę dwoma latarkami jednocześnie.
- Oświetlajcie zabawkę jedną latarką z różnych stron.
- Oświetlajcie latarką jednocześnie dwie takie same zabawki.

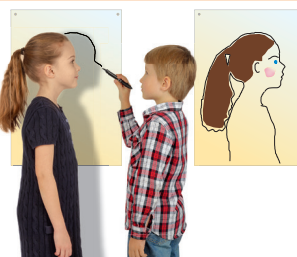
4. Sprawdź:
 - Od czego zależy, czy cień jest wyraźny?
 - Czy można ustawić latarkę tak, aby oświetlany przedmiot nie rzucił cienia?

54 JAK POWSTAJE CIEN?

5. Spróbujcie oświetlać swoje twarze z różnych stron. Pamiętajcie, aby nie kierować latarki w stronę oczu (osoba, którą chcecie oświetlić, może zamknąć oczy). Obserwujcie, jak wygląda twarz w zależności od tego, z której strony pada na nią światło.

Światło rozchodzi się po liniach prostych. Gdyby było inaczej, nie widzielibyśmy cienia.

6. Narysujcie swoje portrety tak, jak zostało to pokazane na zdjęciu. Zorganizujcie konkurs dla rodziców. Ciekawe, czy rozpoznają was na portretach.

55

Strona: 54

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Wyjdźcie w słoneczny dzień przed szkołę i wbijcie pionowo w ziemię patyk. To najprostszy przyrząd do obserwacji, skąd pada światło słoneczne i gdzie widać cień.
2. Kiedy można odczytać godziny na zegarze słonecznym?
3. Przeprowadźcie w ciemnym pomieszczeniu eksperymenty z wykorzystaniem latarek. Obserwujcie, jak się zmienia cień oświetlanych przedmiotów.
 - Zbliżajcie włączoną latarkę do dowolnej zabawki i oddalajcie od niej.
 - Oświetlajcie zabawkę dwoma latarkami jednocześnie.
 - Oświetlajcie zabawkę jedną latarką z różnych stron.
 - Oświetlajcie latarką jednocześnie dwie takie same zabawki.
4. Zastanówcie się:
 - Od czego zależy, czy powstanie wyraźna krawędź cienia?
 - Czy można ustawić latarkę tak, aby oświetlany przedmiot nie rzucił cienia?
 - Od czego zależy położenie cienia?

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (tło zdjęcia)
- » zmieniono układ wybranych elementów ilustracji (podpis zdjęcia)

Strona: 55

Teksty poleceń przed adaptacją:

1. Spróbujcie oświetlać swoje twarze z różnych stron. Pamiętajcie, aby nie kierować latarki w stronę oczu (osoba, którą chcecie oświetlić, może zamknąć oczy). Obserwujcie, jak wygląda twarz w zależności od tego, z której strony pada na nią światło.
2. Narysujcie swoje portrety tak, jak zostało to pokazane na zdjęciu. Zorganizujcie konkurs dla rodziców. Ciekawe, czy rozpoznają was na portretach.

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono wielkość wybranych elementów ilustracji (zdjęcie lasu, dymek z wypowiedzią dziewczynki)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » odczytywanie wskazań zegara słonecznego
- » związek źródła światła z wyglądem cienia oświetlanego przedmiotu

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » porównanie cieni różnych przedmiotów
- » wykonanie zegara słonecznego i odczytywanie na nim godziny
- » obserwowanie swojego cienia w różnych porach dnia, fotografowanie cienia i porównywanie jego kształtu
- » tworzenie par wyrazów związanych ze światłem, np. *słońce – księżyc, dzień – noc, jasno – ciemno*
- » zabawa w tworzenie na ścianie cieni z rąk
- » opisywanie cienia za pomocą przymiotników, np. *Mój cień jest mały/duży/ wyraźny/rozmaźny.*
- » szukanie podobieństw, odpowiedź na pytanie *Do czego jest podobny ten cień?*

Piktogramy:

- » **tablica:** ciemny, cień, doświadczenie, dzień, lampa, latarka, noc, obserwować, patyk, jasny, pomieszczenie, prosto, słońce, światło, światło słoneczne, świeca, teatr cieni, włączyć światło, zegar, zegar słoneczny, zgasić światło
- » **polecenia:** Kiedy w nocy można zobaczyć cień?, Kiedy można zobaczyć godzinę na zegarze słonecznym?

Strona: 57

Adaptacje graficzne:

» zmieniono układ wybranych elementów ilustracji (smoki)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

» współdziałanie w zespole

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » ustalenie bohaterów i liczby występujących osób
- » przypomnienie wiadomości o pracownikach teatru
- » przygotowanie własnego przedstawienia teatru cieni
- » opowiadanie treści przedstawienia własnymi słowami
- » układanie kolejności wydarzeń w przedstawieniu z rozsypanki zdaniowej

Piktogramy:

- » **tablica:** brykać, chcieć, chmurka, chodzić do szkoły, cień, dzieci, głowa smoka, jechać tramwajem, jeden, jeść kluski i pulpety, marzyć, motyl, pszczoła, siedem, słońce, smok, teatr cieni, trzy, Ucieczka Smoków, uciekać, wesóły, wróbel

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicje pojęć: dieta, pulpety

Z różnych stron nadbiegają Dzieci.

Dzieci:
O rety! Ruszyły prosto do drugiej klasy!

Chmurki 2 i 3:
Co? W drugiej klasie takie dryblasy?!

Dzieci: (spiewają)
Trzy wesole, wielkie Smoki wyruszyły w świat szeroki. Chociaż się do szkoły wdaryły, to nikogo nie pożarły! Może tylko, na deserek, zjadły pięć czy sześć literek.

Słońce:
To niebywale! To niesłychane! Smoki się w szkole uczą z czytanek!

Chmurki:
A dzieci, zamiast przed nimi zmykać, wolą z nowymi uczniami brykać.

Pejawią się tramwaj, nad nim Motylki.

Motylki:
(Spiewają chórem)
Nie do wiary!
W pewnym kraju wsiadły Smoki do tramwaju. Każdy wielki i wesoly – pojechały wprost do szkoły.

Chmurka 1:
Najpierw udały się do stołówki.

Chmurka 2:
A gdy już wzięły wszystkie parówki...

Chmurka 3:
...kluski, fasolkę oraz pulpety...

Chmurka 1:
...to wyruszyły...

Chmurki 2 i 3:
Dokąd?

Jak przygotować sylwetkę smoka do teatru cieni?

Przygotuj:

- czarny karton z bloku technicznego,
- gładką bibułę w różnych kolorach,
- klej wikol,
- nożyczki,
- długie patyczki, na przykład do szaszłyków,
- przezroczystą taśmę klejącą.

- Wytnij z czarnego kartonu sylwetkę smoka. Zegnij wzdłuż linii przerywanych.
- Wytnij otwory, które będą przypominały oczy i łuski smoka.
- Z jednej strony sylwetki smoka, w miejscu otworów, naklej kawałki kolorowej bibuły.
- Za pomocą taśmy klejącej przymocuj patyczek do czarnego kartonu od strony przyklejonej bibuły.

W podobny sposób możesz wykonać sylwetki innych postaci do przedstawienia „Ucieczka Smoków”. Wystarczy twoja wyobraźnia i dobrze zaplanowana praca.

58 UCIECZKA SMOKÓW

59

Strona: 58

Adaptacje graficzne:

- » usunięto wybrane elementy ilustracji (literki)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » wykonanie zadania według instrukcji
- » umiejętność gromadzenia potrzebnych materiałów i przyrządów

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » opowiedzenie treści przedstawienia
- » wykonanie według swojego pomysłu nowych postaci bajkowych
- » opowiadanie bajek z nowymi postaciami

Piktogramy:

- » **tablica:** biały, bibułka, brązowy, czarny, czerwony, fioletowy, karton, klej, kleiść, kolorowy, niebieski, nożyczki, patyczki, pomarańczowy, robić, różowy, składać, szary, taśma klejąca, wycinać, zielony, żółty
- » **polecenia:** Wytnij smoka z czarnego kartonu. Złóż po liniach przerywanych. Wytnij otwory na oczy i łuski. Przyklej kolorowe bibułki do otworów. Przyklej patyczki do smoków

Tablica do strony 59 może być używana podczas różnego rodzaju zajęć plastycznych.

Dodatkowe materiały w języku migowym:

- » definicje pojęć: dryblas, brykać, sylwetka, szaszłyk

Strona: 60

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono kolorystykę wybranych elementów ilustracji (nazwa gazety)

Strona: 61

Adaptacje graficzne:

- » zmieniono układ wybranych elementów ilustracji (smoki)

Na co szczególnie zwrócić uwagę?

- » forma zaproszenia, informacje konieczne do umieszczenia w zaproszeniu
- » zwyczaje związane z andrzejkami

Proponowane ćwiczenia dodatkowe:

- » przygotowanie własnego plakatu do przedstawienia o smokach
- » pisanie zaproszenia na klasową uroczystość/przedstawienie
- » przygotowanie w zespołach wróżb andrzejkowych
- » lanie wosku i zapisywanie zdań: *Mój wosk jest podobny do* lub *Mój wosk wygląda jak*

Piktogramy:

- » **tablica:** andrzejki, dzieci, gazeta, klasa 2a, numer piąty, pani Ania, plakat, pomagać, robić, teatr cieni, Ucieczka Smoków, wieczór, zapraszać, zaproszenie

	<p>a - ę wład - władcy dziesiąty - dziesięć dziewiąty - dziewięć piąty - pięć rączka - ręka</p>			<p>ó - o łódka - łódzie ogród - ogrody pokój - pokoje sól - solniczka wieczór - wieczory wschód - wschodni zachód - zachodni zawód - zawody zbiór - zbioru</p>	
	<p>ch - sz blacha - blaszka brzuch - brzuszek cicho - ciszej fartuch - fartuszek groch - groszek kożuch - kożuszek poducha - poduszka słucha - słyszy</p>			<p>rz - r drukarz - drukarnia kucharz - kucharka marynarz - marynarski powtarzam - powtórka</p>	

Strony: 62–63

Adaptacje graficzne:

» usunięto wybrane elementy ilustracji (ozdobniki poszczególnych liter)

Autorki: **Maria Lorek, Monika Zatorska**

Konsultanci:

konsultacja merytoryczno-dydaktyczna – **dr hab. Eugenia Rostańska**; przyrodnicza – **dr Piotr Klepacki**

Recenzenci:

recenzja merytoryczno-dydaktyczna – **dr hab. Małgorzata Żytka, prof. UW**;

przyrodnicza – **dr Mirosław Dolata**; językowa – **prof. dr hab. Jerzy Podracki**;

ds. równościowych – **dr Iwona Chmura-Rutkowska**

Redakcja merytoryczna: **Magdalena Chlebowska, Alina Namiecińska**

Redakcja językowa: **Monika Niewielska**

Dyrektor artystyczny, koncepcja graficzna: **Artur Matulaniec**

Grafik, projekt okładki: **Katarzyna Trzeszczkowska**

Teksty literackie: **Justyna Bednarek, Marcin Brykczyński, Agnieszka Frączek, Roksana Jędrzejewska-Wróbel, Maria Kownacka, Teofil Lenartowicz, Anna Onichimowska, Józef Ratajczak, Małgorzata Strzałkowska, Ludwik Wiszniewski, Elżbieta Zubrzycka**

Fotoedycja, produkcja sesji: **Maciej Marcinek**

Stylizacja i scenografia: **Katarzyna Mickiewicz, Maryla Musidlowska**

Rekwizyty: **Beata Stachańczyk**

Skład i łamanie: **Olga Latuszkiewicz, Jarosław Pawłowski**

Redakcja techniczna: **Maria Kaszkowiak**

Korekta: **Małgorzata Chrobak, Ewa Grzona**

Wydanie I, 2015

Wydawca: **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Warunki korzystania z podręcznika: www.naszaszkola.men.gov.pl

Druk: **Centrum Usług Wspólnych**, 02-903 Warszawa, ul. Powsińska 69/71

Adaptacja dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (uczniów niepełnosprawnych mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących i słabosłyszących, z upośledzeniem umysłowym, autyzmem i afazją)

Adaptacja polegała na modyfikacji tekstów i ilustracji z uwzględnieniem potrzeb komunikacyjnych i edukacyjnych ww. uczniów.

Szczegółowe omówienie wprowadzonych zmian znajduje się w wersji dla nauczyciela dostępnej na stronie:

www.naszelementarz.men.gov.pl

Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki, Pracownia Lingwistyki Migowej, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa

Autorzy: **Agnieszka Bajewska-Kołodziejak, Katarzyna Cichońska-Segiet, Małgorzata Czajkowska-Kisil, Emilia Danowska-Florczyk, Piotr Mostowski, Paweł Rutkowski, Małgorzata Skuza, Krystyna Ziątek**

Recenzenci: recenzja surdopedagogiczna – **Justyna Kowal**; oligofrenopedagogiczna – **Beata Rola**;

w zakresie alternatywnych i wspomagających metod komunikacji – **Agnieszka Pilch**; językowa – **Małgorzata Burta**

Redaktorzy merytoryczni: **Paweł Rutkowski, Piotr Mostowski**

Redaktor językowa: **Emilia Danowska-Florczyk**

Adaptacja grafik, skład i łamanie: **Łukasz Kamieniak**

Kierownik adaptacji: **Paweł Rutkowski**

Rok adaptacji: 2015

Materiały na licencji Creative Commons – Uznanie Autorstwa 3.0 Polska (szczegóły www.naszaszkola.men.gov.pl):

Teksty: Justyna Bednarek, Agnieszka Frączek, Roksana Jędrzejewska-Wróbel, Maria Kownacka, Teofil Lenartowicz, Anna Onichimowska, Józef Ratajczak, Małgorzata Strzałkowska, Ludwik Wiszniewski, Elżbieta Zubrzycka

Ilustratorzy: Marta Drapiewska – I strona okładki, strona tytułowa, s. 2, 5, 9, 18, 19, 23, 28, 29, 33, 39, 40, 51; Alicja Gapińska – s. 4–5, 30–31, 32–33, 42–43, 48–49; Artur Gulewicz – s. 16–17, 52–53;

Elżbieta Kidacka – s. 6–7, 38, 56–58, 61, 62–63; Daniel Rudnicki – s. 12–13, 14–15, 50, III strona okładki; Piotr Rychel – s. 44–46; Elżbieta Śmietanka-Combiak – s. 21; Katarzyna Trzeszczkowska – s. 20, 36, 47, 55, 60; Antoni Trzeszczkowski – s. 36 (ilustracja z książki Stanisława Gepnera „Zołnierz polski: ubiór, uzbrojenie i oporządzenie: okres 1832–1939”).

Fotograficy i fotografie: Kosma Olejniczak – s. 39 (chłopiec); Jarosław Pawłowski – s. 8 (doświadczenie – pojemniki, szklanki, łyżeczki, cytryna), s. 9 (pieczarki), s. 26 (rzeka, butelka), s. 34 (garnek), s. 35 (szklanki), s. 40 (dziewczynka), s. 54 (zegar słoneczny), s. 55 (las), s. 60 (nóż); Tomasz Piłat/Robert Sobociński – s. 6 (serwetnik), s. 8 (dziewczynka), s. 9 (orzechy, pomidory, dziewczynka), s. 10 (chłopiec, rogal świętomarciński), s. 11 (obwarzanki krakowskie, toruński piernik), s. 20 (dzieci), s. 21 (stroiki), s. 22–25 (dzieci), s. 24 (deszczomierz), s. 27 (chłopiec), s. 30 (kurka), s. 37 (dzieci, liście), s. 40 (wiatraczek, chłopiec), s. 55 (dziewczynka, dzieci), s. 59 (smoki), s. 60 (świeczniki).

Zdjęcie toruńskiego piernika na s. 11 dzięki uprzejmości Muzeum Piernika w Toruniu, zdjęcia na s. 22–24 zostały zrealizowane dzięki uprzejmości Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie.

Materiały poza licencją Creative Commons – Uznanie Autorstwa 3.0 Polska (szczegóły www.naszaszkola.men.gov.pl):

Teksty: Marcin Brykczyński – wiersz „Z głową w chmurach” można nieodpłatnie publikować przez 10 lat od dnia 5 listopada 2014 r. (szczegóły www.naszaszkola.men.gov.pl).

Zdjęcia i agencje fotograficzne: Vasył Helevachuk/Photogenica, Photogenica – II strona okładki (liście); Dmitry Rukhlenko/Photogenica – s. 9 (winogrona); Photogenica – s. 9 (ryba); Laurent Renault – s. 9 (jajko); Photogenica Kosc/AGENCJA WSCHOD/REPORTER/East News – s. 10 (sękacz); Photogenica – s. 11 (ocypek); Photogenica – s. 27 (niebo); Anton Petrus/Photogenica – s. 27 (chmury pierzaste); waldru/Photogenica Photogenica – s. 27 (chmury warstwowe); Serg64/CD/Photogenica – s. 27 (chmury kłębiaste); Beata Becla/Photogenica – s. 34 (deszcz); yoka66 /Photogenica – s. 35 (pustynia); Erwin Wodicka/Photogenica – s. 35 (powódź); Photogenica – s. 35 (powódź, zdj. z łódki); Zygmunt Fit/Fundacja Rodziny Józefa Piłsudskiego – s. 36 (Józef Piłsudski); Natalia Minton/Photogenica – s. 39 (boisko); Robert Hoetink/Photogenica – s. 40 (kobieta z parasolem); Photogenica – s. 40 (trawa); SPL/East News – s. 40 (tornado); Rafa Irusta Machin/Photogenica (wiatraki) – s. 41; Anton Balazh/Photogenica (żaglowiec) – s. 41; Photogenica – s. 41 (wiatrak drewniany); Photogenica – s. 41 (dmuchawiec); Muzeum Narodowe w Poznaniu – s. 50–51 (instrumenty); TamTam. Licencja CC BY-SA 3.0 na podstawie Wikimedia Commons – <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:TamTam.jpg#mediaviewer/File:TamTam.jpg> – s. 51 (gra na bębnie szczelinowym); Sobolkov Nikita/Photogenica – s. 54 (latarka).

Zdjęcia agencji fotograficznych można nieodpłatnie publikować m.in. do użytku edukacyjnego i promocyjnego (szczegóły www.naszaszkola.men.gov.pl).

„Nasza szkoła. Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 2. Część 1B” autorem Marii Lorek, Moniki Zatorskiej zostaje dopuszczony z mocy prawa do użytku szkolnego (art. 22c ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.). Rok dopuszczenia: 2015

PORADNIK DLA NAUCZYCIELA

„Nasza szkoła.
Podręcznik do szkoły podstawowej. Klasa 2.”
składa się z czterech części:

1. część

2. część

3. część

4. część

pracownia
lingwistyki
migowej

The Picture Communication Symbols ©1981–2015 by Mayer-Johnson LLC.
All Rights Reserved Worldwide. Used with permission.
Boardmaker™ is a trademark of Mayer-Johnson LLC.

Warszawa 2015
ISBN 978-83-64735-74-5 (całość)
ISBN 978-83-64735-95-0 (część 1b)

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

